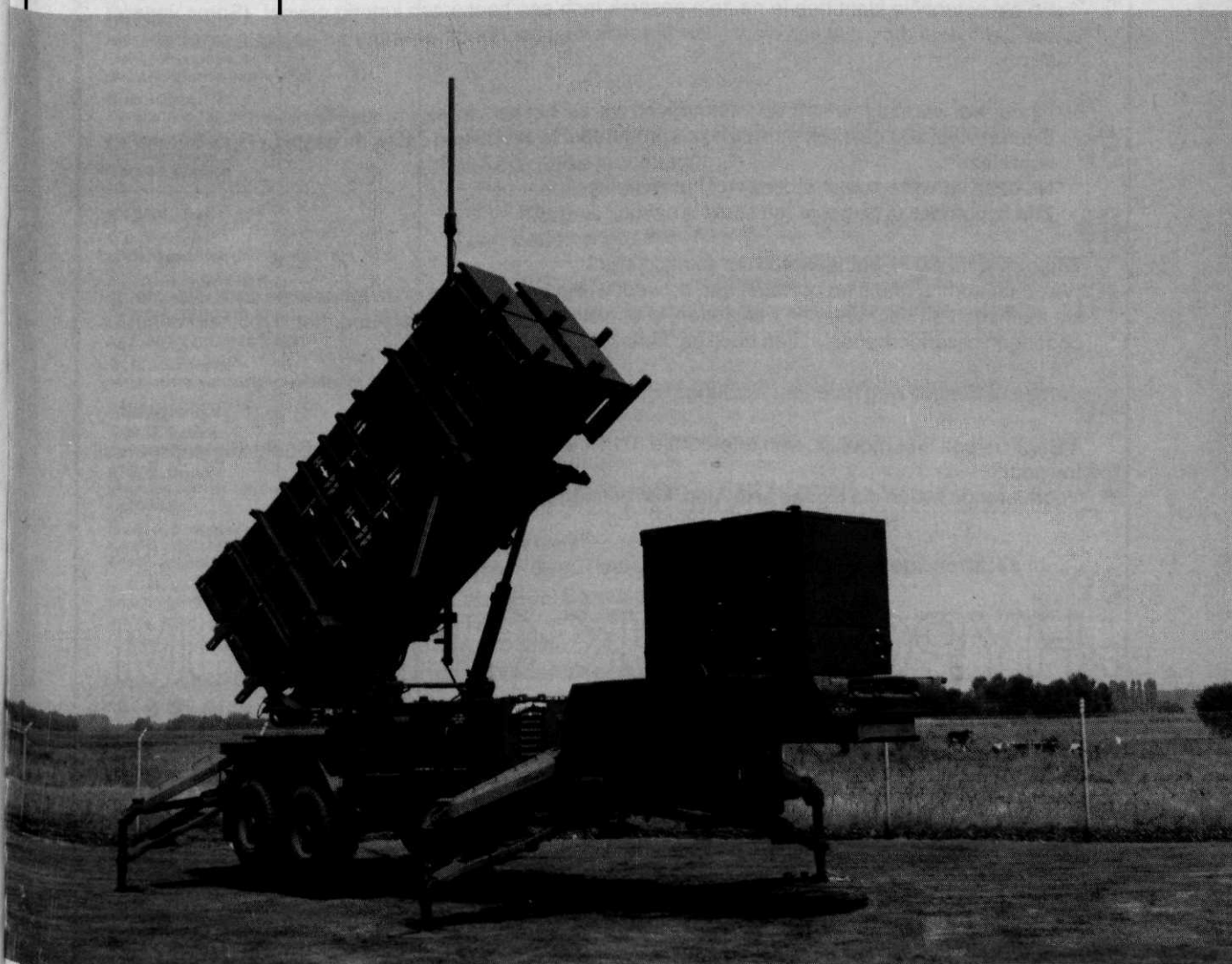

002469

HYPOTHEEKCENTRUM
IS MAKKELIJK

Militaire Spectator

WAARIN OPGENOMEN DE
OFFICIËLE MEDEDELINGEN
VAN DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Patriot . . . categorie 3 grond-lucht geleid wa-
pen, in staat adequate luchtverdediging te le-
veren tot in de volgende eeuw (zie het artikel
op blz. 51)

Militaire Spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:

Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag

Ledenadministratie:

K. Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

P. L. Hoevers

brigade-generaal der infanterie b.d.

p/a HKS, Frederikkazerne
v.d. Burchlaan 31, 2597 PC Den Haag
Telefoon (070) 16 66 29

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

W. C. Louwerse

commodore Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

J. M. J. Bosch

majoor der cavalerie

B. A. C. Droste

luitenant-kolonel van de Koninklijke
luchtmacht

dr. A. A. Klumper

kolonel van de militair psychologische
en sociologische dienst

Ir. G. M. van der Laan

brigade-generaal van de technische staf

drs. J. W. M. Schulten

luitenant-kolonel verbindingdienst

BUREAU-REDACTIE/PRODUKTIE:

Spui 47, 2511 BL Den Haag
Telefoon (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 30,-, buitenland f 40,- per jaar
Losse nummers f 3,-

ADVERTENTIES:

N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij
Postbus 6, 7940 AA Meppel
Telefoon (05220) 7 09 11
Contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht **48**

Editoriaal:
Geen daden maar woorden? **49**

H. W. M. Satter, A. C. L. Adema en J. G. van den Boogaard:
Koninklijke luchtmacht en grond-lucht geleide wapens **51**

L. C. Schreuders:
Leiding geven in het gevecht, een zaak van leven of dood **64**

L. Schuitemaker:
Officierstractementen in de 19e eeuw **72**

A. L. van Luyk:
Goose-Bay. Thuisbasis voor KLu-laagvliegeroperaties in Labrador, Canada **76**

Nogmaals:
Het Nederlandse VN-optreden in Korea **83**

Meningen van anderen:
Censuur in de Sovjet-Unie **87**

Antwoord op meningen van anderen:
Censuur in de Sovjet-Unie **89**

Boeken **91**

Vakpers:
Over de vlet **92**

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 86008 (55.73/14). Verstreking van voeding in vredestand.

LaO 85007 (55.17/95). Regeling dagelijks reizen tussen de woning en de plaats van tewerkstelling voor militairen, geplaatst in Nederland, België of de Bondsrepubliek Duitsland, die niet woonachtig zijn in het land van plaatsing (herdruk, september 1986).

LaO 86010 (55.1/9au). Wijziging boekwerk Regeling inkomsten militairen Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht (49e wijziging).

LaO 80009 (55.17/92) / LuO 80511 (55.17/89). Richtlijnen voor het verkrijgen van rijkshypotheekgarantie bij aankoop van een reeds eerder bewoonde woning (herdruk, september 1986).

LaO 81016 (55.3/213) / LuO 81517 (55.3/213). Regeling belastingvrije verkopen winkels BRD.

LaO 86011 (56/64). Pasfoto's voor militair en burgerpersoneel.

LuO 85510 (55.17/92). Regeling dagelijks reizen tussen de woning en de plaats van tewerkstelling voor militairen geplaatst in Nederland, België of de Bondsrepubliek Duitsland, die niet woonachtig zijn in het land van plaatsing (herdruk, september 1986).

LuO 86506 (55.18/4). Regeling administratieve bepalingen KLu bij de regeling verstreking van voeding.

LaO 57061 (91.5/1). Jaarlijkse herdenkingen.

LaO 86012 (55.15/18) / LuO 86510 (55.15/18). Regeling uitkering t.b.v. werkloze schoolverlaters uit gezinnen van defensiewerknemers, werkzaam in de Bondsrepubliek Duitsland.

LuO 86509 (78/185). Instelling commissie accountancy-opleiding.

Lumed 026-86 (78/397o). Cursus voortgezette militaire vorming aan de Hogere Krijsschool.

Lumed 512-86 (21.2/31). Intrekking van de administratieve aanwijzingen t.b.v. in Nederland gelegerde onderdelen die deelnemen aan oefeningen in het buitenland.

Lamed 024-86 (51.2/131). Vrijwillig nadienen voor dienstplichtige soldaten en korporaals.

Lamed 025-86 (53-81). Onderscheidingsteken voor langdurige dienst als officier.

Lamed 026-86 (78/546). Opleiding instructeur lo en sport.

Lamed 027-86 (04.2/27). Ministeriële beschikking van 20 november 1986, Directie financieel beheer afdeling infrastructuur en personele uitgaven Koninklijke landmacht (nr 1/86/53/255).

Lumed 514-86 (51.13/6w). Benoeming tot officier bij de dienstgroep van officieren van de Koninklijke luchtmacht.

Lumed 515-86 (78/186). Opleiding tot adjudant-onderofficier van de militaire administratie.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijkswege de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

Verschenen:

VS 7-325, 2e dr. Schiettabel boordwapensystemen 25 mm YPR-765.

VS 7-326, 2e dr. Schiettabel geweergranaat ATB4 oefengeweergranaat.

VS 7-308, 2e dr. Schiettabel scherp-schuttersproef geweer Garand.

VS 7-316, 2e dr. Schiettabel scherp-schuttersproef Bren.

VS 7-315, 2e dr. Schiettabel mitrailleur Bren.

VS 7-577, 1e ovw. Terugstootloze vuurmond 84 mm Carl Gustav M2.

VS 7-216, 4e ovw. Pantserinfanteriecompagnie.

VS 7-611, 2e dr. Het antitankwapensysteem Dragon M47.

VS 7-570. De grondmortier voortgetrokken door HB Rayé.

VS 11-64, 3e dr. Catalogus van audiovisuele onderwijsleermiddelen.

IK 6-200/1. Terreinmeetdienst veldartillerie; inlegkaart 1987.

IK 6-141/1. Technische doelanalyse 155 mm hw.

VS 17-300, 6e dr. Het Cavalerie-schietkamp.

VS 17-410/2, 3e dr. Schiettechniek Leopard-2.

VS 5-63, 2e dr. Vaarregels ten behoeve van de KL.

VS 5-50, 1e dr. Bouwmaterialen en hun toepassing.

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

VS 11-21. „Verbindingen in de Koninklijke landmacht, netradioverbindingen,” 2e dr. Een nieuwe druk was noodzakelijk door: verdere invoering van FM-netradioapparatuur van de 3600/4600-serie, de invoering van portofoons en nieuwe mobiele installaties, en de hantering van een ander nomenclatuursysteem.

Geen daden maar woorden?

Op 7 maart 1924 hield kapitein der artillerie A. J. Maas een voordracht voor de Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap met de titel „De verdediging tegen luchtmachtkrachten vanaf den grond”. De spreker concludeerde onder meer:

... dat in het bijzonder voor Nederland, met zijn uitgesproken zuiver defensieve luchtvaartpolitiek en zijn zeer blootgestelde, in korten tijd te bereiken vitale objecten, de verdedigingsmiddelen op den grond een onmisbaar, zoo niet overheersend element vormen van de luchtverdediging.

Zestien jaar later, op 15 mei 1940, bleek welk een vooruitziende blik hij had en hoezeer het gelijk aan zijn kant was. Zowel het bombardement van Rotterdam als de dreiging met een bombardement op andere grote steden deden de opperbevelhebber besluiten de wapens neer te leggen. Het Duitse lucht-overwicht was te groot. Hoewel de Nederlandse luchtverdediging goed was georganiseerd en zeker de vijand gevoelige verliezen heeft toegebracht, muntte zij toch uit in een gebrek aan middelen waardoor de Duitse slagkracht in de lucht — waaronder begrepen luchtlandingseenheden — in onvoldoende mate kon worden gedecimeerd.

Een dertigtal jaren later lezen wij in de Defensienota 1974:

Kan een crisis toch niet worden ingedamd, dan is verdediging van Europa goeddeels afhankelijk van het tijdig aanvoeren van versterkingen van buiten het continent en van het ontplooiën daarvan in het bedreigde gebied. Dit is slechts mogelijk als luchtmachtkrachten een voldoende veilige situatie in de lucht verzekeren. Hiertoe dragen zowel offensief als defensief in te zetten eenheden bij. Bij de defensieve inzet spelen naast vliegtuigen ook geleide wapen eenheden een belangrijke rol . . .

Vrij kort daarop verscheen in 1977 het rapport „Territoriale verdediging” van de Adviesraad Defensieaangelegenheden, waarin wij lezen:

Luchtverdedigingsmiddelen ter beveiliging van objecten zoals vliegvelden en havens die speciaal zijn bestemd in het kader van de lines of communication zijn nauwelijks aanwezig . . .

en voorts:

Zij (de NAVO) heeft haar luchtoverwicht in aanmerkelijke mate verloren . . .

Het vorenstaande betreft slechts enkele citaten uit het veelvoud van geschriften die geheel of gedeeltelijk zijn gewijd aan wat een onoplosbaar probleem schijnt te zijn, een probleem waarin de luchtverdediging van ons eigen Nederland is ingebed. Dat probleem is echter niet onoplosbaar. Bij voortdurende zijn plannen opgesteld om de ongewenste situatie te verbeteren. Zo staat in de Defensienota 1984 vermeld:

Met de voorgestelde maatregelen zal aan het einde van de planperiode (1993) toch een belangrijk deel van Nederland zijn verzekerd van een verdediging tegen luchtaanvallen.

Ook de in dit nummer van de Militaire Spectator opgenomen lange-termijnvisie met betrekking tot grond-lucht geleide wapens past daarin. Een visie die getuigt van realiteitszin voor wat de benodigde wapensystemen betreft en die uiteraard is gebaseerd op de overeengekomen bondgenootschappelijke luchtverdediging, waarin een belangrijke plaats is ingeruimd voor de verdediging van het

NAVO-achtergebied, één van Saceurs hoofdtaken. Voor de uitvoering van die hoofdtak constateert Saceur ook op het gebied van de luchtverdediging ernstige tekortkomingen van kwantitatieve en kwalitatieve aard.

De Nederlandse regering onderkent eveneens dat op luchtverdedigingstaken een sterker accent behoort te liggen. In dat kader past dan ook het besluit van 1 november 1985 om, in samenhang met de mogelijke afstoting van de nucleaire taken van de F-16 en Orion, de conventionele luchtverdediging te verbeteren.

In het regeerakkoord van de huidige regering is vermeld dat de reële groei van het defensiebudget wordt beperkt tot 2%, maar dat in de relevante jaren voor de verbetering van de luchtverdediging extra gelden aan het defensiebudget zullen worden toegevoegd. Ondanks deze extra gelden blijft onverlet dat de oorspronkelijke beoogde verbetering van de totale kwaliteit van defensie met 3% reële groei, een langere tijd in beslag zal nemen dan was voorzien. Voorts stond gedurende enige tijd ter discussie wat exact werd bedoeld met de term „relevante jaren” en moet nog worden afgewacht hoe de verbetering van de luchtverdediging uiteindelijk zal worden vertaald.

U ziet, aan goede en slechte voornemens, al dan

niet in plannen uitgewerkt, is geen gebrek. Daarbij moet dan nog worden opgemerkt dat het verschuiven van goede voornemens naar het einde van de thans gehanteerde tienjarige planperiodes geen opvallend verschijnsel meer is en de schijn wekt verantwoordelijkheden op de schouders van opvolgers af te wentelen. Het probleem terzake van de luchtverdediging, in het bijzonder die van Nederland, is het ontbreken van de (politieke) wil in ieder geval de goede voornemens versneld te realiseren en af te stappen van struisvogelpolitiek, zodra het de verdediging van Nederland betreft. Ook in een bondgenootschappelijke defensie blijven er specifieke nationale verantwoordelijkheden die verder gaan dan de logistieke en personele ondersteuning van de aan dat bondgenootschap toegezegde strijdkrachten.

De eerdergenoemde kapitein A. J. Maas deed zijn uitspraken meer dan 60 jaar geleden. Het wordt nu toch wel echt tijd dat woorden in daden worden omgezet, teneinde te voorkomen dat wij nog eens worden geconfronteerd met de situatie als geschetst in de dagorder van de commandant Luchtverdediging van 15 mei 1940:

De strijd is gestreden; de wapens zijn neergelegd. De geweldige overmacht heeft het pleit in ons nadeel beslist . . .

H. W. M. Satter, A. C. L. Adema en J. G. van den Boogaard

resp. kolonel, luitenant-kolonel en majoor van de Koninklijke luchtmacht

Koninklijke luchtmacht en grond-lucht geleide wapens

Een lange-termijnvisie

Als reactie op de toenmalige dreiging van de middelzware jachtbommenwerpers van het Warschau-Pact tegen Centraal-Europa is in de jaren '50 in NAVO de behoefte ontstaan aan een geïntegreerd en effectief luchtverdedigingsstelsel. Dat stelsel diende te bestaan uit een *mixture* van luchtverdedigingsjagers, grond-lucht geleide wapens en meldings- en gevechtsleidingsinstallaties. Voor de plaatsing van de geleide wapens werd gekozen voor een opstelling in een voorwaartse gordel („belt”), relatief dicht bij de grenzen tussen de NAVO-landen in West-Europa en de landen van het Warschau-Pact. De argumenten voor de inrichting van die luchtverdedigingsgordel met grond-lucht geleide wapens waren: raketsystemen in een voorwaartse opstelling zijn reeds in vredes-tijd op of in de buurt van hun oorlogsbestemming; grond-lucht geleide wapensystemen kunnen langdurig een hoge paraatheid leveren en zijn onder vrijwel alle weersomstandigheden inzetbaar; de vooruitgeschoven opstellingen in internationaal verband zijn een demonstratie van solidariteit van de NAVO-bondgenoten; de grond-lucht geleide wapens vormen min of meer een luchtverdedigingsparaplu voor de voorwaarts opgestelde landstrijdkrachten.

Reeds in het begin van de jaren '60 nam Nederland deel aan de geleide-wapengordel met Nike geleide wapens, even later gevolgd door de opstelling van Hawk geleide-wapeneenheden. De ontwikkeling van de dreiging heeft inmiddels niet stilgestaan, nieuwe wapendragers — jachtvliegtuigen, bommenwerpers en geleide-raketsystemen — zijn ontwikkeld en er werden nieuwe aanvalstactieken en -strategieën opgesteld. Die dreigingsontwikkeling zet zich steeds verder voort. Teneinde ook op lange termijn nog adequaat bij te dragen aan de slagkracht van de NAVO zijn binnen de Koninklijke luchtmacht voor haar hoofdwapensystemen twee lange-termijnvisies ontwik-

keld. De eerste betreft de Koninklijke luchtmacht en jachtvliegtuigen (zie: *MS 155*(1986)(15)). De tweede handelt over de grond-lucht geleide wapens. Dit artikel biedt daarvan een weergave.

Conceptual military framework

Als basis voor de ontwikkeling van een lange-termijnvisie voor wat betreft grond-lucht geleide wapens is het recent uitgegeven lange-termijnplanningsdocument gehanteerd, het zg. „Conceptual military framework” (CMF). In hun zg. ondersteunende documenten wordt door de NATO Major Commanders (v.w.b. Centraal-Europa door Saceur), aan de hand van de verwachte dreigingsontwikkelingen vastgesteld welke conventionele militaire middelen en inspanningen noodzakelijk zijn om de afschrikkingsfunctie van de NAVO ook op lange termijn geloofwaardig te houden en — mocht die deterrence falen — om in geval van een WP-aanval die met de conventionele middelen te kunnen weerstaan. Het CMF is derhalve een lange-termijnplanningsdocument dat zowel door NAVO-commandanten als door nationale planners als uitgangspunt en toetssteen moet worden gehanteerd. Voor zover informatie uit het CMF reeds via openbare publikaties (notities van de minister van defensie, militaire vakliteratuur, overige open bronnen) is bekendgemaakt, zal ze in dit artikel — waar nodig — worden gebruikt.

Na evaluatie van de huidige nationale en internationale plannen en van industriële ontwikkelingen en productieprocessen concludeert Saceur dat op de lange termijn ernstige tekortkomingen gaan ontstaan wanneer de huidige plannen niet worden aangepast. Doorzetting van het huidige beleid zou alleen maar leiden tot nog grotere afhankelijkheid van nucleaire wapens, dus het tegenovergestelde van wat het CMF beoogt. ▷

In het CMF wordt vastgesteld dat grond-lucht geleide wapens — waaronder ook puntverdedigings-systemen voor de korte-afstandluchtverdediging worden begrepen, mits ze tegen de dreiging opgewassen blijven — steeds een fundamenteel onderdeel zullen uitmaken van de NAVO-luchtverdediging. Voor de Koninklijke luchtmacht is het derhalve van belang te evalueren op welke manier zij met GLGW's steeds een optimale bijdrage kan blijven leveren aan de doelstellingen van de NAVO. Daarbij is het streven naar vermindering van de afhankelijkheid van nucleaire wapens een even belangrijke doelstelling. Tegen de achtergrond van specifiek voor Nederland geldende randvoorwaarden, aan de hand van de NAVO-plannen voor de geïntegreerde luchtverdediging en met de in het CMF geconstateerde tekorten en de erin opgenomen aanwijzingen voor de langetermijnplanning als uitgangspunten, is in de KLu een lange-termijnvisie ontwikkeld, die aangeeft hoe en met welke — zo nodig verbeterde — grondlucht geleide wapens (GLGW's) het beste de door de NAVO-luchtverdedigingscommandanten opgedragen taken kunnen worden uitgevoerd.

De dreiging

De dreigingsontwikkelingen, met name op het gebied van tactieken en strategieën, wijzen in een richting waarbij een massaal offensief in de vorm van een Blitzkrieg-achtig scenario tot de mogelijkheden gaat behoren. Door een hoge concentratie van gevechtskracht wordt daarbij gestreefd snelle doorbraken in de voorste verdedigingslijnen van de NAVO te forceren en de luchtverdedigingsgordel op verscheidene plaatsen te doorbreken om dan via zg. „air corridors” te kunnen doorstoten naar het NAVO-achtergebied (afb. 1). De WP-luchtdreiging is primair gericht tegen nucleaire installaties, commando/communicatiecentra en vliegvelden van de NAVO. De grond-lucht geleide wapens van de NAVO — die door hun hoge effectiviteit de WP-luchtdreiging substantieel kunnen aantasten — zijn daarmee, behalve de overige doelen, zelf eveneens een belangrijk doelwit voor WP-luchtaanvallen. De dreiging voor GLGW's bestaat met name uit vliegtuigen met geavanceerde bewapening (o.m. „anti radiation missiles”), aanvalshelikopters en raketsystemen (zoals kruis-

Afb. 1 Mi-24 Hind, dreiging voor GLGW's in de voorwaartse gordelverdediging (foto Herkenning)

raketten en conventionele tactische ballistische raketten). De WP-luchtaanvallen zullen steeds meer bij dag en nacht, onder vrijwel alle weersomstandigheden kunnen plaatsvinden.

Saceurs militaire hoofdtaken

Teneinde in staat te zijn zijn militaire doelstellingen zowel in vreedstijd als in oorlogstijd te realiseren heeft Saceur die doelstellingen in een aantal essentiële hoofdtaken onderverdeeld. Die hoofdtaken vormen op zich zelf staande taakgebieden met een sterke onderlinge relatie en afhankelijkheid, en zijn niet aan elkaar ondergeschikt.

Een aantal van de hoofdtaken is in meer of mindere mate van toepassing voor de Koninklijke luchtmacht; ze worden hier beknopt weergegeven.

— *Crisisbeheersing via militaire middelen en maatregelen*: militaire acties die reeds in vreedstijd worden genomen om de militaire macht van de NAVO te tonen en agressie af te schrikken.

— *Stoppen van de eerste aanvalsgolven*: militaire acties, gericht op het zo snel mogelijk tot staan brengen van aanvallende WP-strijdkrachten.

— *Verwerven en behouden van luchtoverwicht*: militaire acties om een zodanige graad van luchtoverwicht te verkrijgen dat de NAVO-strijdkrachten — zonder dat WP-luchtmacht kan verhinderen — hun operaties op elke gewenste plaats kunnen uitvoeren.

— *Follow-on forces attack (FOFA)*: militaire acties om opvolgende echelons WP-strijdkrachten (reserves, versterkingen) te beletten aan het gevecht deel te nemen, resp. ze te vertragen, te ont-

regelen en zoveel mogelijk verliezen toe te brengen.

— *Zeebeheersing*: militaire acties om onbeperkt gebruik van een bepaald zeegebied te bewerkstelligen, met inbegrip van het luchtruim erboven en het onderwatergebied eronder.

— *Operaties in het achtergebied*: militaire acties om de veiligheid van het NAVO-achtergebied zeker te stellen, ten gunste van luchtmacht, de command-en-controlfuncties, logistieke ondersteuning, opvang en inzet van reserves en versterkingen en mobilisatie.

Het CMF toetst de huidige NAVO-plannen aan de ontwikkelingen in de dreiging en aan de uit Saceurs hoofdtaken ontwikkelde behoeftes en voorziet dan, wanneer de defensieplanning niet wordt aangepast, een ruim aantal essentiële tekortkomingen voor het jaar 2000 en daarna. Met behulp van de in het CMF aangereikte lange-termijnplangebieden moet nu worden getracht die „critical shortfalls” in de komende jaren zo goed mogelijk te corrigeren opdat de NAVO haar conventionele tekortkomingen niet met een vroege escalatie naar de inzet van nucleaire middelen behoeft te compenseren.

De geconstateerde tekortkomingen zijn van kwalitatieve en kwantitatieve aard. Behalve dat de luchtverdediging moet worden verbeterd door o.m. invoering van moderne gebiedsverdedigings-systemen, moet ook ernaar worden gestreefd het totale aantal GLGW's uit te breiden, of tenminste op peil te houden. Voor wat betreft puntverdedigingsystemen wordt geconstateerd dat het aantal „Short range air defence” (Shorad)- en „Man portable air defence” (Manpad)-systemen uitbreiding behoeft. Voorts moeten meer maatregelen op het gebied van de passieve verdediging worden getroffen.

Rol en taken van grond-lucht geleide wapens

Gezien de geografische ligging van de NAVO-landen in West-Europa en de geringe diepte van het NAVO-achtergebied alhier, wordt binnen de NAVO erg veel belang gehecht aan het principe van de voorwaartse verdediging. Grond-lucht geleide-wapensystemen met hun grote vuurkracht en hun voortdurend zeer hoge paraatheid zijn bij

uitstek geschikt om in de voorwaartse verdediging te worden ingezet. Ze zijn van wezenlijk belang voor de realisering van een aantal van Saceurs hoofdtaken. Door hun afschrikkende werking zijn ze immers onderdeel van „crisisbeheersing” en door hun capaciteit ernstige verliezen toe te brengen aan vijandelijke luchtmacht zijn ze onmisbaar voor het „stoppen van de eerste aanvalsgolven” en het „verwerven en behouden van luchtoverwicht”. Om dezelfde redenen zijn ze ook zeer belangrijk voor de verdediging van het NAVO-achtergebied (*operaties in het achtergebied*); in dit kader valt te denken aan vitale NAVO-objecten en aan de Nederlandse zee- en luchthavens.

De taken van de diverse GLGW-systemen zijn te verdelen in gebieds- en puntverdedigingstaken.

— *Gebiedsverdediging*. De luchtverdediging van een bepaald gebied d.m.v. geïntegreerde inzet van GLGW's in dat gebied of in een gordelopstelling rondom of vóór dat gebied. De afmetingen van het verdedigde gebied en die van het luchtruim erboven, alsmede de kwaliteit van de geleide luchtverdediging, worden bepaald door de kwaliteit en de kwantiteit van de ingezette wapensystemen. Voorbeelden van luchtverdedigingsgebieden zijn: de voorwaartse geleide-wapengordel waarin de legerkorpsgebieden zijn gelegen; concentraties van vitale NAVO-installaties, zoals vliegbases, concentraties van belangrijke industrieën en concentraties van zee- en luchthavens. De hiervoor geschikte middelen zijn radargeleide raketsystemen met middelbare dracht.

— *Puntverdediging*. De luchtverdediging van een beperkt gebied, een vitale installatie of een enkel wapensysteem. De puntverdediging beperkt zich voor de luchtmacht meestal tot actieve zelfbeschermingsmaatregelen van de vliegbases, meldings- en gevechtsleidingscentra en GLGW's met gebiedsverdedigingstaken. Puntverdediging wordt uitgevoerd door radargeleide raket- en kanonsystemen met korte dracht, „Short range air defence systems” (Shorad) en met draagbare raketsystemen, „Man portable air defence systems” (Manpad).

Momenteel heeft de Koninklijke luchtmacht de

volgende grond-lucht geleide-wapensystemen in haar inventaris: voor gebiedsverdediging Nike- en Hawk-systemen, terwijl Patriot wordt ingevoerd; voor puntverdediging Flycatchers met 40L70-kanonnen, Stinger Manpads en ook Hawk-systemen als aanvulling op de puntverdediging van de vliegbases. Het Nike-systeem is niet meer berekend voor zijn taak en wordt daarom vervangen door Patriot. Het Hawk-systeem veroudert eveneens en is aan noodzakelijke verbeteringen toe en voorts is de „mix” van Hawks en kanonnen, zoals die thans op de Nederlandse vliegbases wordt toegepast, geen ideale oplossing voor puntverdediging.

In het licht van de steeds toenemende dreiging voorziet het CMF dan ook dat voor een adequate uitvoering van de geschetste hoofdtaken onvoldoende wapensystemen van de vereiste kwaliteit beschikbaar zullen zijn. Dat geldt voor de KLu in het bijzonder voor gebiedsverdedigingssystemen, hoewel ook voor de Shorad-systemen op den duur kwalitatieve verbeteringen nodig zijn.

Uitgangspunten

Zoals in het eerdergenoemde artikel in dit tijdschrift (*MS* 1/1986) is aangegeven wordt het defensieplanningsproces van ieder land beheerst door een aantal, in feite vastliggende, uitgangspunten of randvoorwaarden. Zo is er een aantal algemene randvoorwaarden die de taakstelling en het planningsproces voor kleinere landen wezenlijk beïnvloeden; verder zijn er specifieke randvoorwaarden die met name voor Nederland van belang zijn en ten slotte zijn er enkele dominante elementen die bepalend zijn voor de weg waarlangs systemen kunnen worden verbeterd, resp. voor de vraag welke nieuwe systemen in de toekomst beschikbaar zullen zijn. Voorts bepalen ze de wijze van inzet van GLGW's.

Algemene randvoorwaarden

Noodzaak tot internationale samenwerking

Ten behoeve van een adequate, geïntegreerde luchtverdediging van Centraal-Europa is het „NATO integrated air defence system” (Natinad)

opgezet. Om dit systeem zo effectief mogelijk te laten zijn dienen de nationale militaire bijdragen aan Natinad in regelmatig onderling overleg op elkaar te worden afgestemd. Daarbij is het in groter verband samen beheersen van de uitvoering van GLGW-systemen en het verwerven van die systemen in consortiumverband van het grootste belang. Slechts door een hoge graad van standaardisatie (*commonality*) en van operationele integratie (*interoperability*) kan een GLGW-systeem op betaalbare wijze worden aangepast en blijven voldoen aan de eisen die door de dreiging worden opgelegd.

Kosteneffectiviteit

Bij vervangingsprogramma's zullen ook de kleine landen met redelijke aantallen GLGW's moeten blijven bijdragen aan de NAVO-luchtverdediging. Die GLGW's zullen voorts qua kwaliteit voor lange tijd aan de dreiging moeten zijn aangepast. Daarom dienen bij de verwerving van nieuwe systemen hoge eisen te worden gesteld aan de kwaliteit. In het licht van het beschikbare budget betekent het dat opvoering van kwaliteit door verwerving van zeer effectieve, maar daardoor kostbare, systemen ten koste kan gaan van de kwantiteit. Een nauwkeurige afweging van kwaliteit en kwantiteit is derhalve noodzakelijk. De kleine landen zijn derhalve gedwongen tot de aanschaffing van voldoende aantallen betaalbare GLGW's van de vereiste kwaliteit die, met het oog op de groeiende dreiging, regelmatig moeten kunnen worden verbeterd, hetgeen slechts mogelijk is wanneer een zo hoog mogelijke graad van internationale samenwerking wordt gerealiseerd.

Demografie

Een in aantal kleine bevolking van een land als Nederland kan slechts een evenredige bijdrage leveren aan de sterkte van de NAVO-strijdkrachten. In actieve luchtverdedigingssystemen kan een relatief grote slagkracht door een relatief gering aantal mensen worden gerealiseerd. Er kunnen echter wel problemen ontstaan v.w.b. de beschikbaarheid van hooggekwalificeerd personeel, een factor die een belangrijke rol kan spelen bij de keuze van een bepaald wapensysteem. Moderne GLGW-systemen hebben overigens dikwijls het

voordeel veel minder personeelsintensief te zijn dan de oudere systemen.

Keuzemogelijkheden

In tegenstelling tot bv. jachtvliegtuigen heeft het streven binnen de NAVO naar integratie en *commonality* van GLGW-systemen, mede gezien de enkelvoudige taak, tot grote uniformiteit geleid. Daardoor is slechts een beperkt aantal typen actieve luchtverdedigingssystemen ontwikkeld en ontplooid, met als gevolg dat ook maar weinig industrieën zijn gespecialiseerd in de ontwikkeling en produktie van GLGW's met middelbaar bereik. Voor de opvolging van de Nike was alleen de Patriot beschikbaar; voor eventuele opvolgers van de Hawk zijn er slechts enkele ontwikkelingen gaande en het lijkt waarschijnlijk dat er uiteindelijk maar één mogelijke Hawk-ervanger overblijft. De keuzemogelijkheden zullen dus uiterst beperkt blijken.

Specifieke randvoorwaarden

Politieke overwegingen

In de jaren '50 heeft Nederland het besluit genomen te gaan deelnemen aan de voorwaartse gordelverdediging in de BRD. In totaal vijf groepen geleide wapens werden opgericht, die elk uit vier GLGW-squadrons bestonden; twee groepen die werden uitgerust met Nike en drie met Hawk. In het kader van een aantal, om budgettaire redenen ingevoerde maatregelen is later de oorspronkelijke bijdrage aan de Forward Belt verminderd door één Nike-groep op te heffen en een Hawk-groep terug te trekken naar Nederland voor de luchtverdediging van de operationele vliegbases van de KLu. Daartoe werden de squadrons van die Hawk-groep opgesplitst in „Assault firing units” (AFU's). De veroudering van de Nike heeft in NAVO-verband geleid tot de introductie van Patriot. Om redenen van denuclearisering en personeelsreductie heeft Nederland besloten Patriot versneld in te voeren. Tevens is het besluit genomen Patriots aan te schaffen voor de bescherming van de zee- en luchthavens in Nederland, welke faciliteiten in tijden van ernstige spanning en oorlog nodig zijn voor de aanvoer van versterkingen

en reserves ten behoeve van de slagkracht van de NAVO.

Defensienota 1984

Gebaseerd op het bovenstaande is een aantal planvoornemens opgenomen in de Defensienota 1984. De desbetreffende plannen omvatten het volgende. Transformatie van de twee Hawk-groepen in Duitsland tot twee gemengde Hawk-Patriot-groepen, elk bestaande uit twee squadrons Hawk en twee squadrons Patriot. Bovendien zullen de resterende vier Hawk-squadrons in samenhang hiermee naar Nederland worden teruggetrokken. Nadat de puntverdediging van de operationele vliegbases door invoering van een raketcomponent aan de Flycatcher op het vereiste peil zal zijn gebracht, zullen in totaal acht Hawk- en twee Patriot-squadrons in Nederland beschikbaar zijn voor een gewijzigde taakstelling. Die taakstelling is eveneens in de Defensienota 1984 neergelegd en omvat deelneming aan de luchtverdediging van de noordflank, i.c. Noord-Nederland, met vier Hawk-squadrons en bescherming van het zee- en luchthavengebied met vier Hawk- en twee Patriot-squadrons.

Dominante elementen

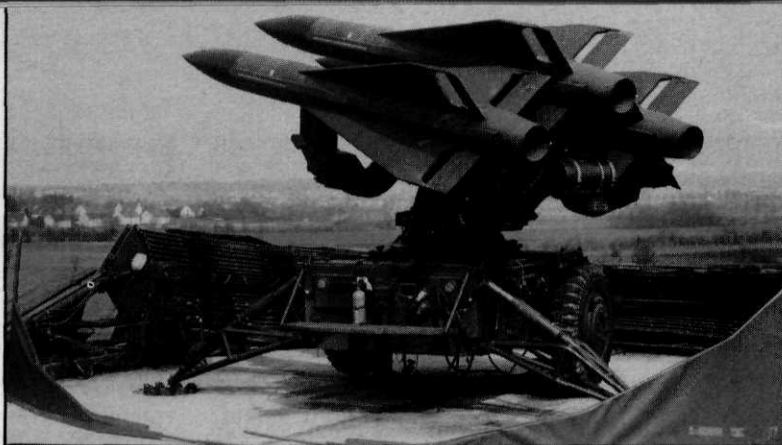
Ontwikkelingen in wapentechnologie zijn bepalend voor de wijze waarop wapensystemen kunnen worden verbeterd en indien nodig vervangen.

Aanpassingen van de NAVO-plannen ter zake van de geïntegreerde luchtverdediging zijn beslissend voor de wijze waarop, en de lokaties waar GLGW's moeten worden ingezet.

Wapentechnologische ontwikkelingen. Gebiedsverdediging

Het Hawk-systeem (afb. 2) stamt v.w.b. zijn ontwikkeling uit de jaren '50 en nadert — ondanks voortdurende modificaties en verbeteringen — technologisch het einde van zijn operationele bruikbaarheid. De nadelen van het systeem zijn onder meer de beperkte vuurkracht en de omslachtige verplaatsingsprocedures. Zowel binnen de NAVO als de IEPG zijn daarom discussies gaande over verdergaande verbetering van Hawk

Afb. 2 De Hawk nadert na jaren trouwe dienst het einde van zijn operationele bruikbaarheid (foto De Vliegende Hollander)

en over een mogelijke opvolger ervan. Voor de opvolging is momenteel nog geen nieuw GLGW-systeem beschikbaar. Er zijn al wél concepties ontwikkeld voor een nieuw en geavanceerd GLGW-systeem met middelbare dracht. Die ontwikkelingen vinden enerzijds plaats in de VS (o.a. McDonnell-Douglas: MSam) en anderzijds ook in Europa, binnen de IEPG: het Duitse Mittleres Flarak-System (MFS) en het Franse Sol-air moyen portée (Samp)). Voor een tussentijdse verbetering van Hawk — teneinde dit systeem operationeel bruikbaar te houden tot zijn opvolger beschikbaar is — zijn er twee mogelijkheden. De ene is door te gaan met zeer dure „Product improvements programs” (PIP), die slechts korte-termijneffecten bewerkstelligen; de andere mogelijkheid is het Hawk-systeem in stappen te verbeteren door verouderde systeemcomponenten te vervangen door nieuwe, inpasbare systeemdelen. Die methode wordt gefaseerde of modulaire vervanging genoemd en heeft grote, zowel financiële als operationele, voordelen boven de PIPs. In de VS en in Europa zijn nu reeds inpasbare systeemdelen te koop, en voorts bestaat de mogelijkheid dat ook componenten van de binnen de IEPG in ontwikkeling zijnde GLGW's op middellange termijn voor een eventueel modulair vervangingsproces beschikbaar zullen komen. Een tussenoplossing naar verbetering van het Hawk-systeem door gefaseerde vervanging is het zg. „duadisieren”. Dat wil zeggen Hawk-squadrons opbouwen uit twee AFU's waardoor een „Dual air defence” (Duad)-squadron wordt gecreëerd. Die maatregel heeft verschillende voordelen. Enerzijds kan in een groter gebied luchtverdediging worden verzorgd en anderzijds wordt de kwetsbaarheid van het systeem aanzienlijk verminderd door de verhoging van de mobiliteit en de vermindering van systeemcomponenten. Afb. 3 bevat een vergelijkend overzicht van de componenten van een stan-

daard Hawk-squadron, een door gefaseerde vervanging verbeterde Hawk (de Norwegian Adapted Hawk, Noah) en van een Hawk/Duad-squadron.

Wapentechnologische ontwikkelingen. Puntverdediging

De wapenmix waarmee de „Main operating bases” van de KLu tegen luchtaanvallen worden verdedigd is gezien de dreiging niet optimaal; het Hawk-wapensysteem, ingezet als AFU, is immers een typisch gebiedsverdedigingssysteem en het 40L70-kanon is minder geschikt voor het onderscheppen van sterk manoeuvrerende doelen; voorts heeft het een relatief gering bereik. Voor een verbetering van de puntverdediging van de operationele vliegbases zijn effectieve geleide-wapencomponenten met een beperkt bereik beschikbaar die samen met de 40L70-kanonnen aan de Flycatcher kunnen worden gekoppeld. Het Hawk/AFU-systeem zou dan voor andere taken beschikbaar kunnen komen. Op langere termijn zal de dreiging verder toenemen en, zeker voor de grond-lucht geleide-wapeneenheden zelf, meer en meer worden gevormd door „cruise missiles” en „anti radiation missiles”. Tegen die dreiging zal de invoering van een „Close-in weaponsystem” noodzakelijk blijken, dat te realiseren lijkt door (toekomstige) invoering van een modern snelvuurkanon aan de Flycatcher, ter vervanging van de 40L70.

Wapentechnologische ontwikkelingen. Passieve verdediging

GLGW-systemen zijn met de huidige en de toekomstige detectiemiddelen relatief gemakkelijk op te sporen. Met name hun radarsignatuur, de warmte-uitstraling van de diverse systeemcompo-

nenten en de karakteristieke wijze van opstellen zijn daaraan debet. Er zijn passieve verdedigings-systemen en -maatregelen in ontwikkeling om de detectie van GLGW-systemen en het aanvallen ervan te bemoeilijken resp. te verhinderen. Onder die maatregelen vallen: opvoeren van de mobiliteit, vermindering van het aantal systeemdelen, radar- en radiostralingsbeheersing, onderling koppelen van radarsystemen, inzetten van radarimitaties („decoys”), gebruik van radarstraling verstrooiende camouflagenetten of radarstraling absorberende verven, enz.

NAVO-luchtverdedigingsplannen

Tegen de dreiging van WP-bommenwerpers werd op het eind van de jaren '50 in het kader van Natinaad een plan geakkordeerd dat leidde tot realisering van een dubbele geleide-wapengordel in West-Europa. De bouwstenen van die gordel werden gevormd door Nike-eenheden tegen doelen op grote hoogte en door Hawk-eenheden, verder naar voren opgesteld, tegen doelen op geringere hoogten. De desbetreffende GLGW-eenheden werden geleverd door diverse bondgenoten, waaronder Nederland.

Reeds voordat het CMF werd geakkordeerd is in NAVO-verband geconstateerd dat de Westeuropese luchtverdediging geen gelijke tred had gehouden met de toeneming en het veranderde karakter van de WP-luchtdreiging. De noodzaak werd derhalve onderkend de luchtverdedigings-

conceptie v.w.b. GLGW-systemen aan te passen. Na elkaar werden er twee luchtverdedigingsconcepties ontwikkeld.

De huidige luchtverdedigingsplannen

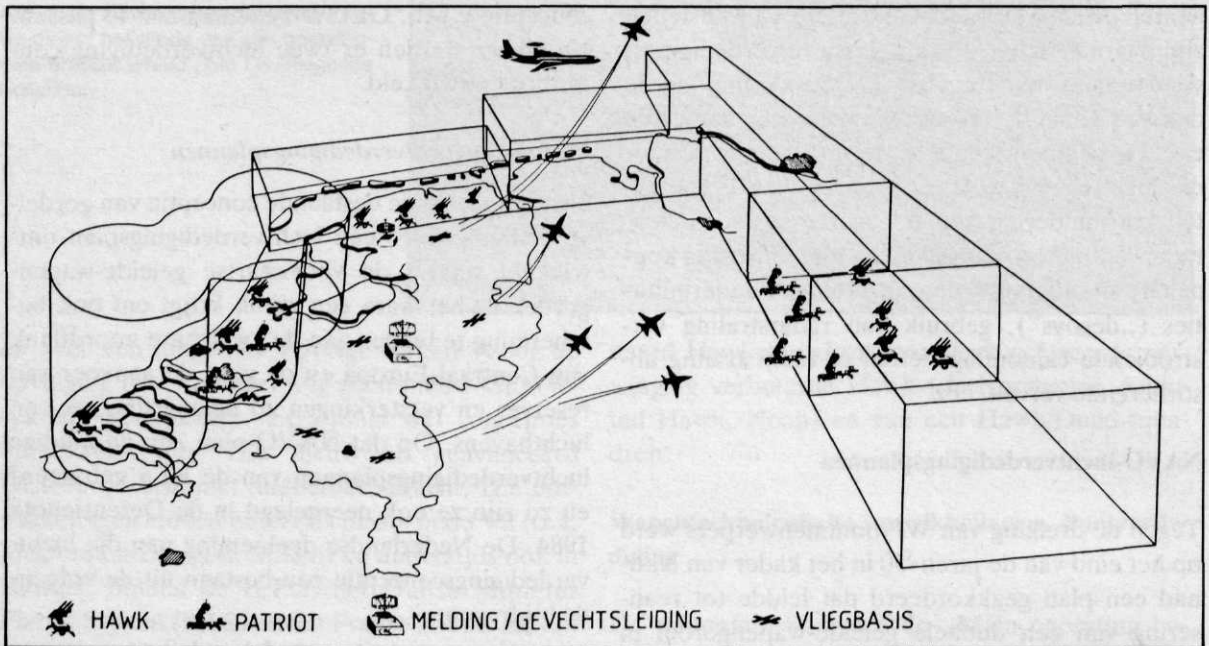
Uitgaande van de bestaande conceptie van gordelverdediging werd een luchtverdedigingsplan ontwikkeld waarin de voorwaartse geleide-wapengordel als het ware een zijtak krijgt om ook bescherming te bieden aan de kwetsbare noordflank van Centraal-Europa en de voor de aanvoer van reserves en versterkingen zo belangrijke zee- en luchthavens. Op dat NAVO-plan zijn de huidige luchtverdedigingsplannen van de KLu gebaseerd en zo zijn ze ook neergelegd in de Defensienota 1984. De Nederlandse deelneming aan die luchtverdedigingsconceptie zou bestaan uit de volgende bijdragen:

- in de voorwaartse gordelverdediging, in een mix van vier Hawks en vier Patriot-squadrons;
- in de noordflankverdediging in Noord-Nederland — ter bestrijding van luchtdoelen die via de zg. „Baltic approaches” om de GLGW-gordel heen vliegen — in een als het ware doorgetrokken Hawk-gordel met vier Hawk-squadrons;
- in een gebiedsverdediging van de Nederlandse zee- en luchthavens met vier Hawk- en twee Patriot-squadrons.

Een en ander is in de Defensienota gevisualiseerd door een afbeelding die inmiddels de bijnaam „de glazen stad” heeft meegekregen; die schets is ter

IHAWK-BASE PLATOON		NOAH ARCS-HAWK FIRE UNIT	IHAWK - DUAD PLATOON		
PULSE ACQUISITION RADAR					
IMPROVED CW ACQUISITION RADAR					IMPROVED CW ACQUISITION RADAR
RANGE-ONLY RADAR					
IMPROVED PLATOON COMMAND POST					IMPROVED PLATOON COMMAND POST
BATTERY CONTROL CENTRAL					
INFORMATION COORDINATION CENTRAL					
ILLUMINATOR	 				ILLUMINATOR
LAUNCHER1	 				LAUNCHER1
LAUNCHER2	 				LAUNCHER2
LAUNCHER3	 				LAUNCHER3

Afb. 3

Afb. 4 Vereenvoudigd overzicht van de toekomstige Nederlandse bijdrage aan de geallieerde luchtverdediging

verduidelijking van de beschreven conceptie hierbij afgedrukt (afb. 4).

De Hawks, nodig voor de noordflank en het havengebied, zouden beschikbaar komen na invoering van de vier Patriots in de gordel in Duitsland en na verbetering van de vliegbasesverdediging door toevoeging van een geleide-wapencomponent aan de Flycatcher (zie ook de paragraaf „politieke overwegingen”).

Wijzigingen huidige luchtverdedigingsplannen

De bovenbeschreven conceptie is in een later stadium herzien. De „starre” gordelstructuur werd enigszins verlaten en de GLGW's worden meer geconcentreerd ingezet ten behoeve van de luchtverdediging van bepaalde voor de NAVO belangrijke gebieden. In de voorwaartse gordelverdediging worden geleide-wapengroepen in legerkorpsgebieden ingedeeld. Hierdoor wordt — behalve de reeds bestaande taken — nu ook de taak beklemtoond een luchtverdedigingsparaplu voor het desbetreffende legerkorps te realiseren. In het achterland worden concentraties van GLGW-eenheden ingedeeld om luchtverdediging te realiseren in gebieden waarin diverse vitale NAVO-installaties zijn gelegen. De luchtverdediging van het overige NAVO-gebied wordt opgedragen aan jachtvliegtuigen. De geschetste wijzigingen hebben voor de KLu de volgende implicaties:

- de bijdrage aan de luchtverdediging van de noordflank vervalt voor GLGW's;
- de GLGW-eenheden die voor de noordflank en de zee- en luchthavens waren bestemd worden nu aangewezen voor gebiedsverdediging van concentraties van belangrijke installaties in het NAVO-achtergebied. Hiertoe worden zowel militaire installaties (bv. vliegvelden) als civiel/militaire installaties (zee- en luchthavens) gerekend;
- de bijdrage aan de voorwaartse gordelverdediging blijft gehandhaafd, en ze wordt tevens gekoppeld aan de luchtverdediging van een legerkorpsvak.

De bovenstaande implicaties worden verderop in dit artikel nog nader uitgewerkt („Consequenties gewijzigde luchtverdedigingsplannen”); in dat hoofdstuk is — ter verduidelijking — tevens een afbeelding van de nieuwe luchtverdedigingsplannen opgenomen.

Indeling in categorieën

Evenals bij haar filosofie m.b.t. jachtvliegtuigen (zie MS 1/1986) heeft de Koninklijke luchtmacht, zowel voor gebiedsverdedigingssystemen als voor puntverdedigingswapens, naar operationele capaciteit een globale indeling in vier categorieën gemaakt. Per categorie is voorts nog een onder-

Tab. 1 Gebiedsverdediging. Categorieën grond-lucht geleide wapens, per categorie opklimmend naar kwaliteit en complexiteit

CAT. 1	Van:	Niet-mobiele radargeleide raketsystemen met enkelvoudig onderscheppingsvermogen	Nike, Bloodhound, Sa-2, Sa-5
	Tot:	Beperkt mobiele radargeleide raketsystemen met enkel- of tweevoudig onderscheppingsvermogen, zender digitale computerondersteuning	Basic Hawk, SA-3
CAT. 2	Van:	Mobiele radargeleide raketsystemen met enkel- of tweevoudig onderscheppingsvermogen met digitale computerondersteuning	IHawk, SA-6A/B
	Tot:	Zeer mobiele radargeleide raketsystemen met tweevoudig onderscheppingsvermogen zonder pulse-radars met mogelijkheid tot gescheiden opereren	Duad, SA-8
CAT. 3	Van:	Zeer mobiele radargeleide raketsystemen met 3D-radar, centrale vuurleiding en mogelijkheden tot gescheiden opereren en radarnetting	Noah
	Tot:	Zeer mobiele radargeleide raketsystemen met meervoudige onderscheppingscapaciteit, centrale vuurleiding, actieve en passieve ECM, mogelijkheden tot triangulatie en radarnetting, data-uitwisseling via radio i.p.v. kabels, ATBM groeipotentieel	SA-11, Hawk-Modulair, MSam, Patriot
CAT. 4	Van:	Tot ATBM-systemen gemodificeerde gebiedsverdedigingswapens	SA-10, Patriot-ATBM
	Tot:	Specifieke ATBM-wapens	
	En:	Specifieke anti-satellietwapens	

scheid aangegeven naar opklimmende kwaliteit. Daardoor ontstaat een spectrum aan GLGW-systemen, in kwaliteit opklimmend van simpel naar complex; dat is gedetailleerd weergegeven in de tabellen 1 en 2.

Hoewel de grenzen tussen de diverse categorieën natuurlijk niet exact zijn aan te geven, kan samenvattend worden gesteld dat categorie 1 bestaat uit verouderde of niet meer adequate systemen, de categorieën 2 en 3 — het midden van het spectrum

— uit moderne tot zeer geavanceerde GLGW's en categorie 4 uit specifieke, complexere en derhalve zeer kostbare wapensystemen. Daarbij zij opgemerkt dat GLGW's die in de top van categorie 3 zijn ingedeeld en nu nog moeten worden ontwikkeld (bv. Advanced medium range Sam), zodanig complex en kostbaar kunnen worden, dat ze alleen al uit financiële overwegingen tot de categorie-4-systemen kunnen evolueren. (Uit publikaties in o.a. „Military Technology” blijkt voor MFS en Samp een steeds nadrukkelijker tendens in die

Tab. 2 Puntverdediging. Categorieën grond-lucht geleide wapens/kanonsystemen, per categorie opklimmend naar kwaliteit en complexiteit

CAT. 1	Van:	Manueel gestuurde luchtdoelmitrailleurs	M55, M63, ZSU-23/2
	Tot:	Manueel gestuurde luchtdoelkanonnen	20 mm, 40L70
CAT. 2	Van:	Mobiele radargestuurde kanonnen	Flycatcher + 40L70
	Tot:	Man portable air defence systems	Stinger (Post), Redeye, SA-7, SA-14
CAT. 3	Van:	Zeer mobiele, gepantserde, radargestuurde snelvuurkanonnen	PRTL, Gepard, ZSU-23/4
	Opklimmend via:	Mobiele radargestuurde raketsystemen	Rapier, Flycatcher + Msl Comp., Roland, Adats
	En:	Radargestuurde Close-in weapon systems	Goalkeeper, Flycatcher + snelvuurkanon
	Tot:	Mobiele combinaties radargestuurde raketten en snelvuurkanonnen	ZSU-23/4 + SA-9/13, Flycatcher + Msl + snelvuurkanon Adats + Oerlikon GDF-005
CAT. 4		Actieve „Fire and Forget”-missiles	Samram

richting, vooral waar het een ATBM-capaciteit betreft.)

Het midden van het spectrum

Uit de planningsprioriteiten van het CMF blijkt dat voor de toekomst moet worden gestreefd naar GLGW's die ook over capaciteiten van categorie 4 beschikken. Uit kosteneffectiviteitsoverwegingen zal dat echter slechts door de grote NAVO-landen kunnen worden verwezenlijkt, tenzij hiertoe een „multi-national force” zou worden opgericht, zoals de Awacs (Airborne warning and control system)-organisatie. De kleinere landen kunnen slechts „middenspectrum-GLGW's” (categorie 2 en 3) aanschaffen. Categorie-2-systemen zullen met het oog op de zich ontwikkelende dreiging steeds moeten worden verbeterd; categorie-3-systemen zullen gedurende langere tijd tegen die dreiging bestand blijken te zijn. Aanschaffing en instandhouding van een effectieve middenspectrum-GLGW-slagkracht is een kostbare aangelegenheid en voor kleine landen slechts mogelijk indien (zo mogelijk multinationaal) een zo hoog mogelijke graad van standaardisatie wordt bereikt.

Met de invoering van Patriot beschikt Nederland over een zeer modern GLGW-systeem, waarbij Hawk thans een aanvullende rol vervult. De huidige ontwikkelingen inzake de vervanging van het Hawk-systeem lijken te koersen naar systemen die Patriot zelfs zouden kunnen overtreffen. Dat zou ertoe kunnen leiden dat straks moet worden overgegaan tot aanschaffing van zeer kostbare systemen met kwaliteiten welke die van Patriot overlappen. Die ontwikkelingen passen niet in het streven van Nederland naar een categorie-3-systeem als opvolger van de Hawk. Een en ander kan tot consequentie hebben dat Nederland en de andere kleine landen niet meer in staat zullen zijn een nieuwe MSam te verwerven. De ontwikkelingen binnen de IEPG geven in dit kader enige reden tot zorg, derhalve zal — in goed overleg met de andere landen — moeten worden getracht in de IEPG te streven naar ontwikkeling van een categorie-3-MSam.

Consequenties voor de KLu

De defensie-inspanning van alle lidstaten — en dus ook van Nederland — blijkt te worden beperkt

door een aantal algemene randvoorwaarden. Die impliceren voor alle landen een beperkte differentiatie in kwaliteit, met name van GLGW-systemen, in te zetten in de geïntegreerde NAVO-luchtverdediging. Voor kleinere landen betekent dat — gelet op de kosteneffectiviteit — dat slechts met een beperkt aantal systemen een bijdrage kan worden gerealiseerd. Handhaving van een redelijke kwantiteit is echter voor die landen van bijzonder belang. Daarom zullen die landen vrijwel zeker moeten afzien van op taak gespecialiseerde systemen tegen een specifieke dreiging zoals ATBM-systemen. Het CMF vraagt echter om zodanige kwalitatieve verbeteringen dat invoering van systemen van de categorieën 3 en 4 noodzakelijk blijkt. Een en ander houdt voor de kleine landen — en dus ook voor Nederland — in, dat ten minste moet worden gestreefd naar het categorie-3-niveau voor systemen voor zowel gebieds- als puntverdediging.

Wapentechnologische consequenties. Gebiedsverdediging

Van de GLGW-systemen van de KLu past het Patriot-systeem reeds in de categorie 3. Verbetering naar categorie 3 is voor de gebiedsverdedigings-systemen daarom met name van belang voor de Hawk, die in zijn huidige uitvoering tot categorie 2 behoort. Gezien het bovenstaande zal de KLu het standpunt moeten innemen dat voor de toekomstige, noodzakelijke Hawk-vervanging dient te worden gestreefd naar een categorie-3-wapensysteem. Voor de lange termijn wordt invoering van een (zo mogelijk Europese) „Advanced medium range Sam” nodig geacht; dat middenspectrum-systeem zal als Hawk-vervanger Patriot-complementerende capaciteiten moeten hebben en behoeft daarom niet over dezelfde (of nog betere) kwaliteiten als Patriot te beschikken. Om op korte termijn, op kosteneffectieve wijze, het Hawk-systeem kwalitatief te verbeteren en het weer voor lange tijd aan de dreiging aan te passen wordt gefaseerde vervanging van systeemcomponenten als de beste oplossing gezien. Bovendien zal door de beperking van het totale aantal componenten en de grotere mobiliteit van de nieuwe systeemdelen ook de kwetsbaarheid van het verbeterde Hawk-systeem aanmerkelijk worden vermindert. Een eerste aanzet tot verbetering van het Hawk-sys-

Afb. 5 De 40L70, nu nog tegen dreiging opgewassen, geschikt voor toekomstige dreiging over te lage vuursnelheid (foto De Vliegende Hollander)

teem zal worden gemaakt door de transformatie van standaard-Hawk-squadrons in Hawk/Duadsquadrons.

Wapentechnologische consequenties. Puntverdediging

De KLu-plannen m.b.t. puntverdediging, zoals opgenomen in de Defensienota 1984, streven reeds naar het categorie-3-niveau. Ze moeten dan ook — zowel wat de invoering van de missile-component aan de Flycatcher als de verwerving van Manpad/Stinger betreft — doorgang vinden. Evaluaties van missile-componenten die voor de vliegbasesverdediging aan de Flycatcher kunnen worden toegevoegd zijn in een vergevorderd stadium. Invoering van de missile-component aan de Flycatcher op korte termijn zal, samen met de reeds beschikbare 40L70-luchtdoelkanonnen, leiden tot een zeer effectief puntverdedigingssysteem. Ten behoeve van de bestrijding van de zich snel ontwikkelende dreiging van raketten en kruisvluchtwapens dient de mogelijkheid te worden onderzocht of op lange termijn de 40L70-kanonnen (afb. 5) door moderne snelvuurkanonnen kunnen worden vervangen.

Wapentechnologische consequenties. Passieve verdediging

Een belangrijke mate van zelfbescherming van GLGW's kan worden bereikt door adequate toepassing van zg. passieve verdedigingsmaatregelen. Met name de inzet van moderne middelen voor warmte- en radarcamouflage wordt door de KLu nagestreefd. Voorts kan op korte termijn worden besloten tot de aanschaffing van effectieve afleidingsmiddelen of imitaties van systeemcomponenten, zoals „decoys”, die bovendien nog relatief goedkoop zijn.

Consequenties gewijzigde luchtverdedigingsplannen

De nieuwe NAVO-luchtverdedigingsplannen zijn nog niet in operationele concepties uitgewerkt. Aan dat aspect moet dan ook nog nadere studie worden gewijd, met name waar het materieel-logistieke en personele consequenties betreft. Een KLu-bijdrage aan die nieuwe plannen past binnen de nationale verantwoordelijkheden t.o.v. de NAVO en is fundamenteel, gelet op de behoeften, geformuleerd in het CMF. De deelneming aan de voorwaartse gordelverdediging is voorts een bevestiging van de bondgenootschappelijke solidariteit.

De voorwaartse gordelverdediging

De consequenties voor de KLu v.w.b. haar GLGW-eenheden in de voorwaartse gordelverdediging zijn niet van numerieke aard, d.w.z. dat de bijdrage van vier Hawk- en vier Patriot-eenheden gehandhaafd blijft. In verband met de toewijzing van één legerkorpsvak i.p.v. voorheen twee (in een deeltaak) aan de twee groepen geleide wapens in de voorwaartse gordel zijn er voor het tactische verband en het operationele optreden van die eenheden wel consequenties, die nog worden bestudeerd.

De verdediging van het achtergebied

De wijzigingen in de NAVO-luchtverdedigingsplannen gaan ervan uit dat Nederland de vier Hawk-eenheden, die oorspronkelijk waren bestemd voor de beveiliging van de noordflank en de vier Hawk- en twee Patriot-squadrons t.b.v. de zee- en luchthavens, alle aan de NAVO ter beschikking zal stellen voor een dubbele taak binnen de geïntegreerde luchtverdediging. Afhankelijk van de fase waarin een eventueel conflict zich zou

bevinden, de daarmee samenhangende dreiging en de prioriteitsstelling van de NAVO-luchtverdedigingscommandant moeten de desbetreffende eenheden zowel in het NAVO-achtergebied als in het Nederlandse zee- en luchthavengebied kunnen worden ingezet. Een en ander vergt hoge kosten voor investeringen en exploitatie, omdat voor de eenheden die oorspronkelijk voor de noordflank en de havens waren bestemd minder logistieke zelfstandigheid en beperkte mobiliteit waren voorzien. Deelneming aan de luchtverdediging van het NAVO-achtergebied is een logische consequentie van het lidmaatschap van het bondgenootschap; politiek-militaire argumenten als „demonstratie van bondgenootschappelijke solidariteit”, van groot belang in de voorwaartse luchtverdedigingsgordel, spelen een minder dominante rol. Nederland heeft echter wel een eerste verantwoordelijkheid voor zijn eigen zee- en luchthavengebied, dat zo'n belangrijke rol speelt bij de aanvoer van reserves en versterkingen. Het ligt derhalve in de rede de KLu-bijdrage aan de nieuwe NAVO-plannen te baseren op de voor de luchtverdediging van de zee- en luchthavens noodzakelijk geachte capaciteit (afb. 6).

De voor het zee- en luchthavengebied noodzakelijke luchtverdedigingscapaciteit

Vast staat dat gebiedsverdediging het effectiefst kan worden gerealiseerd met een mix van elkaar complementerende wapensystemen, nl. Hawk en Patriot. Voor een goed rendement van het Patriot-systeem is voorts vereist dat ten minste drie Patriot-systemen zodanig geïntegreerd worden ingezet dat de drie radars gelijktijdig doel- en storingsbron-informatie kunnen verzamelen en uitwisselen. Die wijze van opereren wordt triangulatie genoemd en heeft als belangrijk bijkomend voordeel dat „overkill” ermee wordt voorkomen.

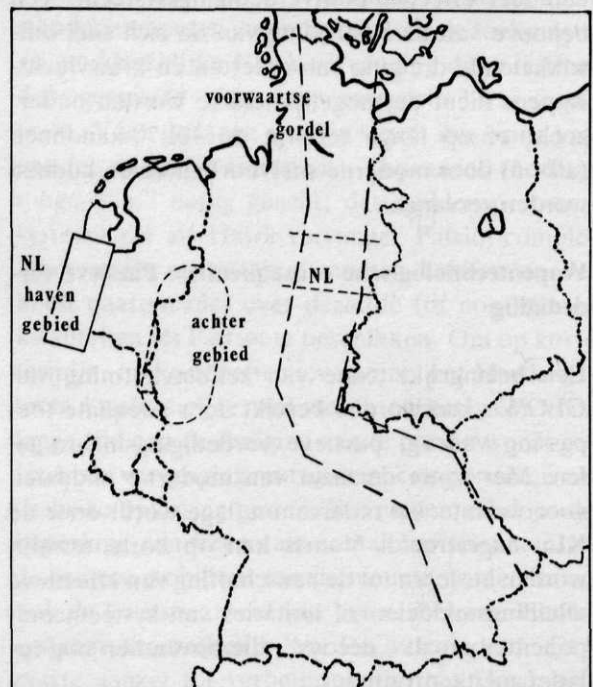
Zelfs de geavanceerdste luchtverdedigingssystemen kunnen technisch niet onbeperkt worden ingezet; periodiek onderhoud blijft noodzakelijk en klachten moeten worden opgelost. Voorts is de dreiging voor de Patriot-systemen zodanig dat regelmatige verplaatsingen of onderbreking van radaruitzendingen nodig zijn, en verder kunnen geografische omstandigheden beperkingen aan het radarzicht opleggen. Dat impliceert dat — i.v.m. de operationeel noodzakelijke triangulatie — over

méer dan drie Patriot-systemen moet worden beschikt.

In het zee- en luchthavengebied, waarin Vlissingen, Rotterdam, Schiphol en Amsterdam zijn gelegen, zijn derhalve ten minste vier Patriot-systemen nodig (afb. 7). Uit een vergelijking van de parameters van het havengebied met die welke in een NAVO-luchtverdedigingsstudie worden gehanteerd blijkt dat in het Nederlandse havengebied een optimale mix van elkaar aanvullende wapensystemen is te realiseren door vier Hawk-systemen aan die vier Patriot-systemen toe te voegen. In het kader van de lange-termijndivisie GLGW's moet derhalve worden gestreefd naar een havenverdediging bestaande uit een mix van vier Hawk/Duad-en vier Patriot-systemen.

Aanvankelijk waren voor de havens en de noordflank samen acht Hawk- en twee Patriot-systemen voorzien (Defensienota 1984). In het kader van de nieuwe luchtverdedigingsplannen, waarbij de noordflankverdediging aan jachtvliegtuigen wordt toegewezen, komen vier Hawk-systemen vrij voor herconfiguratie. Onderdelen daarvan kunnen dan worden gebruikt om de overige acht Hawk-squadrans op kosteneffectieve wijze in Hawk/Duad-systemen te transformeren. Het betekent voorts dat de toekomstige Hawk-verbetering en -vervan-

Afb. 6 De nieuwe NAVO-luchtverdedigingsplannen

Afb. 7 Ten minste vier Patriotsystemen zijn nodig voor zee- en luchthavenverdediging (foto De Vliegende Hollander)

ging kan worden gebaseerd op acht i.p.v. twaalf systemen.

Conclusie

De ontwikkelingen in de dreiging, de behoeften die voortvloeien uit het CMF, de technologische ontwikkelingen en de wijzigingen in de NAVO-plannen m.b.t. de geïntegreerde luchtverdediging met GLGW's nopen tot heroverweging en vereisen een afweging van de mogelijkheden om een adequate bijdrage aan de NAVO-luchtverdediging te (blijven) leveren. Die afweging leidt tot de conclusie dat e.e.a. kan worden gerealiseerd door een — zij het in kwantiteit beperkte — verantwoorde bijdrage aan de geïntegreerde luchtverdediging en door het voorzien van aanvullende

maatregelen ter bescherming van de eigen slagkracht. Teneinde die doelen te bereiken zullen de volgende plannen moeten worden gerealiseerd.

- In de geïntegreerde luchtverdediging met een mix van vier Hawk/Duad- en vier Patriot-squadrons deelnemen aan de voorwaartse gordelverdediging.
- Ten behoeve van een adequate luchtverdediging van het Nederlandse havengebied eveneens een mix van vier Hawk/Duad- en vier Patriot-squadrons realiseren.
- De voor de havenverdediging bestemde GLGW's mede ter beschikking stellen voor de luchtverdediging van het NAVO-achtergebied.
- Op korte termijn Hawk-verbetering nastreven door gefaseerde vervanging van systeemcomponenten.
- Op lange termijn Hawk vervangen door een modern Medium Sam-systeem van het categorie-3-niveau.
- De missile-component t.b.v. de Flycatcher zo snel mogelijk invoeren.
- Realiseren van puntverdediging van GLGW-eenheden en reservevliegbases d.m.v. Manpad/Stinger.
- Treffen van passieve verdedigingsmaatregelen.

De hiervoor enigszins bekort weergegeven keuzen beantwoorden aan de behoeften van het CMF en dragen in belangrijke mate bij tot de kwaliteit van de geïntegreerde luchtverdediging van de NAVO. Die keuzen zijn rationeel en qua kosteneffectiviteit de meest verantwoorde.

L. C. Schreuders

kolonel der Infanterie b.d.

Leiding geven in het gevecht, een zaak van leven of dood

Toen ik het podium betrad heb ik opzettelijk een wat aarzelend en weinig overtuigend optreden getoond waardoor vermoedelijk de indruk is gewekt, dat het geen gelukkige keuze is geweest mij te vragen hier te komen spreken over leiding geven in gevechtsonstandigheden. U heeft mij één minuut aanschouwd en aangehoord en u heeft zich in die ene minuut een mening over mij gevormd. U heeft mij beoordeeld en vermoedelijk veroordeeld omdat ik niet voldeed aan de verwachtingen die u had van iemand die over dat onderwerp gaat spreken.

Hoe beoordelen echter uw ondergeschikten u als leider en voldoet u aan hun verwachtingen? Wat mogen zij van u verwachten in vreedstijd, maar met name ook onder gevechtsonstandigheden, want leiding geven onder gevechtsonstandigheden is een zaak van leven of dood, zoals o.a. de

LEIDING GEVEN ONDER GEVECHTS- OMSTANDIGHEDEN 2

oorlog in Korea maar al te duidelijk heeft aange-
toond.

In dat conflict, dat van 1950 tot 1953 duurde, sneu-
velden aan de zijde van de Verenigde Naties bij-
na een half miljoen man; het Nederlandse bataljon
dat aan deze strijd deelnam verloor 765 man aan
doden en gewonden. Ik ben ervan overtuigd dat
van dit half miljoen een deel is gesneuveld door te-
kortkomingen op het gebied van leiding geven.

Aangezien de Tweede Wereldoorlog inmiddels 40
jaar, en de oorlog in Korea 35 jaar achter ons ligt,
is het begrip „oorlog” en alles wat daarmee sa-
menhangt in toenemende mate in het vergeetboek
geraakt; het is „geschiedenis” geworden. Het ge-
volg is dat het gedrag van de militaire organisatie

in vreedstijd steeds verder gaat afwijken van het
gedrag dat noodzakelijk is voor een effectief ope-
rerende krijgsmacht onder oorlogsomstandighe-
den. Dat is wel begrijpelijk want noch de politici,
noch het grootste deel van ons volk noch voor een
deel ook de krijgsmacht zelf, realiseren zich nog
welke eisen aan een krijgsmacht in oorlogstijd
worden gesteld.

De overgang van een „vermaatschappelijkte”
krijgsmacht in vreedstijd naar een krijgsmacht in
oorlogstijd zal dan ook nu een aanzienlijk grotere
aanpassing vergen dan bv. in het begin van de ja-
ren '50. Het is niet aan mij — hoewel ik daarover
natuurlijk wel mijn ideeën heb — over de huidige
situatie een oordeel uit te spreken. Wel wil ik wij-
zen op de toenemende problemen die een dergelij-
ke omschakeling, die mogelijk binnen een zeer
kort tijdsbestek moet kunnen plaatsvinden, zal
meebrengen. *Ontzien wordt afzien*; de 38-urige
werkweek met recht op compensatie verandert à
la minute in een 168-urige, met recht op ontbe-
ring. *Zorg hebben voor je mensen* krijgt een heel
andere dimensie, om over *inspraak* maar niet te
spreken.

Leiding geven in vreedstijd is één van de punten
van het beoordelingsformulier, in te vullen door
de commandant, en *hij* beoordeelt of u in zijn ogen
een goed leider bent. Leiding geven onder ge-
vechtsonstandigheden is, ik zei het al, een zaak
van leven of dood voor uw mensen en *zij* beoorde-
len of u al dan niet een goed leider bent. Het
beantwoorden van de vraag of u dat bent is niet
aan mij; ik hoop dat u aan het eind van mijn ver-
haal die conclusie zelf kunt en zult trekken.

Kern

Zoals ook in Korea is gebleken hangt het functioneren van een leider, met name onder gevechts-

omstandigheden, af van bepaalde *vaardigheden*, die kunnen worden aangeleerd, zoals vakmanschap, en van bepaalde *karaktereigenschappen*, die niet of slechts ten dele zijn te beïnvloeden.

In de eerste plaats nu de vraag welke *vaardigheden* men van een leider onder gevechtsumstandigheden mag verwachten en eisen?

Vakmanschap is wel de minimumeis die men aan elke militair, maar zeker aan een commandant, mag stellen. Dat geldt vanaf de legerkorpscommandant tot de groepscommandant. Dat vakmanschap moet in vredestand worden verworven; wanneer u het nog moet leren als een conflict uitbreekt bent u te laat. Er wordt wel eens gezegd dat het grootste gevaar bij een patrouille een officier met een kaart en kompas is, maar denkt u niet dat een commandant die zijn vak niet beheerst een nog veel groter gevaar voor zijn eenheid vormt? Hoe zou u zich voelen wanneer u merkt dat door gebrek aan vakmanschap van uw hogere commandant of, nog erger, van u zelf, uw mensen onnodig zijn gesneuveld? Weet u, pc en ps, de dracht en het doorslagvermogen van uw boordwapen ten opzichte van de verschillende vijandelijke pantservoertuigen? Kent u, csm, het compagniesvoor-

Kol Schreuders is geboren in 1923 te Utrecht. Tot 1943 kon hij de schoolopleidingen volgen, toen moest hij onderduiken. Hij sloot zich aan bij de Binnenlandse Strijdkrachten om de Duitse bezetters het leven zo zuur mogelijk te maken. Medio 1945 vertrok hij als oorlogsvrijwilliger naar Engeland om te worden opgeleid voor de strijd tegen Japan. Men achtte hem geschikt voor officiersfuncties en daarom keerde hij in 1946 terug naar Nederland om daarvoor te worden opgeleid. In 1947 vertrok hij naar het toenmalige Nederlands-Indië, waar hij deelnam aan talrijke patrouilles en aan de tweede Politie Actie. In 1950 keerde hij terug naar Nederland en werd nog in hetzelfde jaar met het eerste Nederlandse Detachement Verenigde Naties uitgezonden naar Korea. Daar nam hij als officier-verkenner en later als compagniescommandant deel aan de strijd. De laatste functie van kol Schreuders als actief dienend militair was commandant KMS. Daarna is hij nog geruime tijd aangebleven teneinde medewerking te verlenen aan het concipiëren van de nieuwe gevechtshandleiding. Kol Schreuders is officier in de Orde van Oranje-Nassau met de zwaarden en o.m. drager van de Bronzen Leeuw en het Mobilisatie-oorlogskruis; hij ontving de Amerikaanse en Koreaanse Presidential Unit Citation en de bekende Combat Infantry Badge voor „outstanding performance of duty in ground combat against the enemy“.

schrift beter dan de inwendige dienst? Kunt u, cc, feilloos artillerievuur aanvragen en dit leiden in het geval dat uw waarnemer uitvalt? En kent u bc, de nieuwe gevechtshandleiding beter dan het AMAR?

Vakmanschap kan zelfs het ontbreken van andere wenselijke vaardigheden en eigenschappen vergoeden of vergoelijken: „Het is een rotvent, maar hij kent zijn zaakjes“ . . .

Ook in Korea bleek vakmanschap van groot belang.

— Beter dan bv. de Amerikanen en Zuidkoreanen bleken de Nederlandse militairen in staat hun wapens bij nacht, ontij en zware vorst in bedrijf te houden, mede dank zij de vele uren wapenondericht op de boot naar Korea.

— De bij het bataljon ingedeelde tlv 75 mm werd, bij gebrek aan tankdoelen, veelal ingezet als een soort artillerie in voorste lijn. Hij trok daarbij veel en vaak vijandelijk vuur, zulks tot groot misnoegen van de aangrenzende infanteristen. Een paar officieren van de Ostcie zagen kans schootstellingen uit te werken voor het uitbrengen van indirect vuur, waardoor de inzet van de tlv beter tot zijn recht kon komen. De Amerikanen namen later dit „kunstje“ over.

— Ook een gebrek aan vakmanschap kwam voor: de commandant van één van de aflossingscompagnieën dreigde bij aankomst in Korea met zijn auto-colonne linea recta de vijandelijke linies binnen te rijden en kon pas op het laatste ogenblik worden gestopt. Enkele dagen later raakte hij opnieuw de richting kwijt, waardoor een gat in de aanvalslinie ontstond, en vervolgens raakte hij bij een volgende actie met zijn compagnie in eigen vuur verzeild omdat hij zijn positie verkeerd had doorgegeven. Men heeft hem toen schielijk en tot opluchting van zijn compagnie een andere functie gegeven.

— Ook wanneer de eigen positie wèl goed werd doorgegeven kwamen wij nogal eens onder eigen artillerievuur terecht: een gebrek aan vakmanschap aan dié zijde.

In sommige opzichten wijkt de Nederlands militair wat instelling betreft af van militairen van vele andere naties. Kolonel Ladders heeft daarop al gewezen. Een van de sterke punten van de Nederlander is dat hij initiatief durft te nemen. Wanneer de commandant uitvalt is er altijd wel een formele

of informele leider, die zijn taak, al dan niet op eigen initiatief, overneemt maar . . . dan moet hij wel weten wat de bedoeling is. Dat brengt ons op het volgende belangrijke punt.

Houdt uw mensen op de hoogte

Zowel de gevechten in Korea als, zeker, het moderne gevecht kenmerken zich door een grote spreiding, waarbij persoonlijk contact tussen de commandant en zijn mannen op verschillende niveaus meestal niet mogelijk is. Het geven van nadere aanwijzingen tijdens het gevecht wordt dan vaak een moeilijke zaak en succes kan in dergelijke gevallen alleen worden bereikt wanneer de ondergeschikten zodanig op de hoogte zijn van de opdracht, dat zij zelfstandig kunnen denken en handelen in de geest van de commandant.

Wil een ondergeschikte gemotiveerd en doelgericht zelfstandig kunnen handelen, dan moet hij worden ingelicht over het wat, hoe en waarom. Dat geldt niet alleen voor de direct ondergeschikte commandant maar, zeker op lager niveau, even goed voor de individuele militair. Beperk u bij dit „op de hoogte brengen” tot het niveau, dat voor betrokkene van direct belang is; het andere is vaak overbodige ballast en een gevaar bij eventuele gevangenneming.

— In Korea is herhaaldelijk gebleken dat de Zuidkoreanen, Turken, maar ook de Amerikanen bij onvoorziene gebeurtenissen niet wisten wat zij moesten doen of waar zij heen moesten.

— Op 12 februari 1951 sneuvelden tijdens het voorgeschreven afbreken van het gevecht onze bataljonscommandant en tientallen anderen. Het afbreken werd volledig doorkruist door het binnendringen van de vijand in onze opstellingen. Ondanks duisternis en verwarring konden de pelotons en compagnieën zich terugtrekken zonder dat paniek ontstond; ieder wist wat hij moest doen en waarheen hij zich moest verplaatsen.

— Bij een vertragend gevecht had ik o.a. een peloton tanks in steun gekregen. Kunt u zich mijn schrik en die van mijn mensen voorstellen toen wij tijdens het gevecht plotseling de tanks zagen wegrijden? Het kostte mij enige moeite en het gebruik van wat krachttermen om te zorgen dat de compagnie het voorbeeld van de tanks niet zou volgen. Bij navraag over de radio bleek, dat de eenheid

naast mij zodanig onder druk lag, dat zij de tanks harder nodig had dan wij; men was alleen even vergeten mij dit te laten weten. Houdt er dan ook steeds rekening mee dat een achterwaartse verplaatsing van personeel of materieel steeds het gevaar meebrengt dat ook andere eenheden zich willen terugtrekken. Daarom: zorg op de hoogte te blijven en licht uw ondercommandant, en op lager niveau uw mensen, steeds in.

Ken uw mensen

Meestal weet u na enige tijd wel, wie u in dergelijke spannende ogenblikken speciaal in de gaten moet houden. Dat brengt ons op een andere, noem het maar, vaardigheid nl. dat u zo snel mogelijk uw mensen moet leren kennen. Pas dan kunt u gebruik maken van hun vaardigheden of karaktereigenschappen, respectievelijk rekening houden met een tekort aan vaardigheden of minder gewenste eigenschappen. In oorlogstijd, wanneer men 24 uur per etmaal met elkaar optrekt en van elkaar afhankelijk is, is dat nog belangrijker dan in vreedstijd, waar men elkaar 38 uur en straks misschien 36 of 32 uur per week ziet.

Weet u, ps en pc, wie in uw peloton het beste handgranaat kan gooien, want dat is de man die de holle weg in de gaten kan houden die niet met vlakbaanvuur kan worden bestreken. Wie heeft in het peloton katteogen en wie is nagenoeg nachtblind? Zo had ik in mijn compagnie iemand, die geen steek kon zien wanneer het donker was en zodoende een gevaar vormde voor zich zelf en voor zijn eenheid. Gelukkig kwam ik erachter voordat er brokken vielen. Hij heeft de rest van zijn diensttijd in Korea, overigens zeer verdienstelijk, als hulpkok doorgebracht. Zo zijn er militairen, die als het ware aanvoelen waar het wel eens zou kunnen mislopen; zij „ruiken” als het ware de tegenstander. Hen viel dan ook in Korea de, zij het wellicht wat twijfelachtige, eer te beurt verkenners te worden. Angsthazen kun je daarvoor niet gebruiken want dan schiet je bij een opmars nog geen halve kilometer per uur op. Maar dat weet u pas, wanneer u uw mensen kent.

Weet u, compagniescommandant, welke pc u desnoods met de compagnie op pad kunt sturen en weet u, csm, welke onderofficier u het best in vertrouwen kunt nemen om iets te „versieren” wat

er, officieel, niet is? En bovenal: wie zijn in uw peloton de informele leiders? Dat behoeven beslist niet de lui met de grootste mond te zijn. Zij zijn het aan wie u opdrachten kunt toevertrouwen wanneer de formele leider uitvalt of wanneer deelopdrachten moeten worden uitgevoerd, zoals een verkenningpatrouille.

De kennis van mensen is als een bridgespel: u heeft wellicht alle troeven in handen, mits u ze als zodanig onderkent, en u kunt de robber winnen wanneer u ze op de juiste wijze uitspeelt. Onderkent u ze niet of speelt u ze verkeerd uit, dan gaat u wellicht vier down! Dat „down gaan” kan ook wel eens niet alleen figuurlijk, maar ook letterlijk zijn.

Heb zorg voor uw mensen

Dit punt behoeft ik eigenlijk niet te bespreken; natuurlijk heeft u dat. U zorgt ervoor dat de compensatieregeling keurig wordt uitgevoerd en dat zij naar huis kunnen gaan wanneer daar sociale problemen zijn. Misschien zelfs dat u de velddienst of de avondoefening afgelast omdat het weer te slecht is, dus wat wil men nog meer? Zorg voor mijn mensen? . . . Optimaal!

Welnu, wanneer u alleen dát verstaat onder „zorg hebben voor uw mensen” dan schiet u schromelijk tekort. *Zorg hebben voor je mensen wil in de eerste plaats zeggen hen maximale kansen bieden een conflict te overleven en in elk geval niet onnodig hun leven te laten verliezen.*

Er wordt wel eens gezegd „het is eervol voor het vaderland te sterven”; welnu, wees niet egoïstisch en gun zoveel mogelijk van uw tegenstanders de eer voor hun vaderland te sterven maar houd uw mensen in leven. De basis voor deze zorg, het bieden van maximale overlevingskansen bij het uitvoeren van de opdracht, wordt in vredetijd in de opleiding gelegd. Naarmate de oorlog verder achter ons ligt wordt deze primaire vorm van „zorg hebben voor je mensen” steeds meer op de achtergrond geschoven en vrijwel niemand, van hoog tot laag, beseft dit nog of maakt er zich druk over. De geijkte dooddoener is dan veelal „in oorlogstijd zal hij het heus wel goed doen”. Vergeet het maar! Wat hem nu niet wordt geleerd komt hem in oorlogstijd niet aanwaaien en hij zal het dan met schade en schande moeten leren.

Een realistische training, die best hard mag zijn, zonder in sadisme te ontaarden, zal in oorlogstijd mensenlevens sparen. Zweet spaart bloed. Deze zorg voor je mensen is niet alleen een zaak voor de lagere commandant, het betekent onder meer met name voor de hogere commandanten te zorgen voor hetgeen de man in de eerste plaats nodig heeft: eten, drinken, wapens, munitie, vuursteun, enz.

De zorg voor je mensen kan verschillende vormen aannemen. Zo kregen wij in Korea met Kerstmis gebraden kalkoen, die op de onmogelijkste plaatsen met dragers werd opgevoerd. Soms was het nodig mensen af te remmen zoals de pc die beslist met elke patrouille mee wilde en ten slotte op zijn tandvlees liep. Soms moeten de mannen worden gedwongen iets te doen, bv. de zoveelste schuttersput graven in bevroren grond na een uitputtende verplaatsing bij -20° , zoals wij vele malen hebben meegemaakt. Soms ook moet keihard worden opgetreden, zoals tijdens de beruchte „hongertocht” in Korea, toen een deel van het bataljon, na het dekken van de terugtocht van divisie en regiment, drie dagen lang dwars door de bergen moest terugtrekken, zonder voeding, zonder verbindingen en met de Chinezen op de hielen. In de laatste nacht moesten we een bergkam over van zo’n 800 m hoog. Bovengekomen bleken ca. 40 man te zijn achtergebleven. Vijf officieren zijn teruggegaan en hebben met de kolf van de karabijn de doodop langs het paadje liggende soldaten letterlijk naar boven geslagen. Ook dát was op dat ogenblik „zorg hebben voor je mensen”. Wel het dringend advies deze methode tijdens de opleiding niet te gebruiken; zulks om een tweede „Oirschot-affaire” te voorkomen.

Wees een voorbeeld

Dit is wellicht de moeilijkste eis omdat daarbij zowel het vakmanschap, de persoonlijke instelling als de karaktereigenschappen een rol spelen.

Nagenoeg iedereen heeft, zeker in moeilijke omstandigheden, behoefte aan leiding. Zelfs zij die menen daaraan géén behoefte te hebben verwachten toch dat de leiding die zij, wellicht tegen hun zin, krijgen voorbeeldig zal zijn, zowel in vredetijd als onder gevechtsomstandigheden. Hopelijk is uw *vakmanschap* zodanig, dat u de lagere com-

mandanten en de troep kunt tonen dat u weet, kunt en durft wat zij weten, kunnen en durven, al zal het fysieke „kunnen” mede afhankelijk zijn van uw leeftijd. Een pc — zoals wij er in Korea een hebben gehad — die fysiek niet in staat is zijn peloton bij te houden tijdens opmars of aanval, faalt in de ogen van zijn mensen. Hij werd dan ook vervangen.

Veel hangt ook af van uw *persoonlijke instelling*. Bent u de pc die riskante patrouilles bij voorkeur zelf uitvoert of laat u dat liever over aan uw ps? Bent u de cc die alles op haren en snaren zet om snel munitieaanvulling te krijgen of wacht u gelaten af wat het hogere echelon u toebedeelt? Bent u de bc die zelf naar voren gaat om uw cc'n aanwijzingen of bevelen te geven of laat u ze regelmatig „opdraven” zonder rekening ermee te houden dat ook zij van tijd tot tijd moeten rusten?

Bepaalt u zelf maar, welke commandant hier het beste voorbeeld geeft. U kent ze wellicht ook, die commandanten waarvoor men figuurlijk maar soms ook letterlijk „door het vuur gaat”. Commandanten die met hun mensen daden verrichten die voor onmogelijk werden gehouden. Niet voor niets heeft het Nederlands bataljon in Korea meermalen een Presidential Unit Citation verdiend en gekregen.

Karaktereigenschappen

Behalve uw *vaardigheden* zijn het uw *karaktereigenschappen*, die maken dat uw mensen u blindelings vertrouwen. In tegenstelling tot *vaardigheden*, die zijn aan te leren, zijn *karaktereigenschappen* vaak niet of slechts ten dele te beïnvloeden.

Gewenste eigenschappen, zoals moed, zijn doorgaans niet aan te leren, minder gewenste, zoals eigenwijsheid, zijn soms door een harde hand deels af te leren, zoals ik mij uit mijn jeugd pijnlijk weet te herinneren. Andere, zoals egoïsme en sadisme, zijn vrijwel „onuitroeibaar.”

Welke eigenschappen bij een commandant, een leider, het meest op de voorgrond treden zal van persoon tot persoon, en zelfs van situatie tot situatie, kunnen verschillen. Bovendien zal op het ene *bevelsniveau* op bepaalde eigenschappen een zwaardere wissel worden getrokken dan op een lager of een hoger niveau. Zo is men bijvoorbeeld op lager niveau veel meer persoonlijk betrokken

bij het individu, waardoor de stijl van leiding geven wat anders is dan op hoger niveau. Toen in mei 1951 bij de gevechten rond Inje in één nacht van een van mijn groepen drie man sneuvelden was dat voor die groep en voor de groepscommandant een tragedie, die ook op pelotonsniveau werd gevoeld. Voor het bataljon was het een regeltje in het S1-dagboek en wat administratieve handelingen, en voor de brigade, wanneer het tot die ene groep beperkt blijft, nauwelijks van enig militair belang. U kent het: „van het Westelijk front geen nieuws”.

Welke *karaktereigenschappen* zijn het die een leider moet tonen om door zijn mensen ook als een werkelijke leider te worden gezien? Ik zal er enkele noemen

Vastberadenheid

Om de opdracht tot een goed einde te brengen, ondanks vermoeidheid, tegenslagen en problemen, is vastberadenheid nodig. Een dag na het gevecht bij Hoengsong, waarover ik het al eerder heb gehad, kreeg de rest van het bataljon (25% was buiten gevecht gesteld) opdracht de voor de voortzetting van het gevecht essentiële heuvel 325 te heroveren, nadat een Amerikaanse eenheid eraf was geslagen. Uit de resten van het bataljon werd een eenheid geformeerd met kap Anemaet als commandant. De troep was „kapot”, had verscheidene dagen niet geslapen, maar ging toch weer naar boven. Tweemaal vielen ze vergeefs aan, met zware verliezen; ze werden aangevallen door eigen vliegtuigen, waarbij opnieuw doden vielen. Toch zetten zij, met kap Anemaet voorop, voor de derde maal de aanval in, die toen slaagde. Hij had ondanks vermoeidheid, tegenslagen en problemen, vastberaden zijn opdracht uitgevoerd en kreeg hiervoor, zeer terecht, de Militaire Willemsoorde.

Fysieke moed

Kap Anemaet heeft ook de fysieke moed getoond, die een leider ertoe brengt zijn vrees te onderdrukken of althans niet te tonen. Er zijn maar weinig mensen die geen angst hebben; de meesten hebben wel angst maar weten die te beheersen. Een commandant heeft daarbij in zoverre een

voordeel, dat de angst zich in de ogen van zijn mensen laf te tonen, vaak groter is dan de angst voor de vijand of de angst voor zijn leven. Zó voelde zich in Korea ook de cc die recht op een kruispunt bleef staan dat onder vuur van vijandelijke sluipschutters lag. Er waren al slachtoffers gevallen en de compagnie durfde er niet overheen. Min of meer door de omstandigheden gedwongen toonde hij fysieke moed, al klopte het hart hem in de keel. De ervaring leert, dat het vóórkomt dat officieren, onderofficieren en manschappen, waarvan men in vreedstijd aannam dat zij hun partijtje fors zouden meeblazen, in het gevecht volkomen falen. Ook het omgekeerde komt gelukkig voor. Herinnert u het zich nog: „Ken uw mensen”! Het zijn met name de *lagere commandanten* die het meest worden geconfronteerd met de gevaren en onzekerheden van het gevechtveld. Zij zullen, ook onder vijandelijk vuur, hun kalmte moeten bewaren en fysieke moed moeten tonen. Maar ook de bc — en in bijzondere gevallen de *brigadecommandant* — moeten de fysieke moed bezitten, *indien nodig*, door hun persoonlijke aanwezigheid op kritieke momenten hun eenheden te inspireren. Gelukkig hebben wij in Korea bataljonscommandanten gehad, die deze moed ook bezaten. Bij de regimentscommandanten was dat veelal minder het geval, althans, wij zagen ze tijdens gevechten zelden vóór.

Waarom ook? zult u zich wellicht afvragen, ze kunnen toch beter het gevecht leiden uit hun commandopost? Welnu, het spanningsveld dat in vreedstijd bestaat tussen „de troep” en „Den Haag” bestaat onder gevechtsumstandigheden tussen „vóór” en „achter”, waarvoor met name de lagere eenheden erg gevoelig zijn. Voor de man in voorste lijn is de compagniescommandopost, die 250 meter achter hem ligt, duidelijk „achter”. Voor de compagnie is de bataljonscommandopost „achter”, enz. En „achter” kunnen ze lekker gemakkelijk praten! Om dat gevoel weg te nemen is het belangrijk dat de hogere commandant „vóór” is op kritieke momenten, zodat het personeel van de vooreenheden ziet (of hoort) dat ook hun hogere baas de kogels om zijn oren hoort fluiten en hetzelfde risico loopt als zij zelf, inbegrepen de kans te sneuvelen.

Hoe vreemd het u wellicht in de oren mag klinken . . . het sneuvelen van een „legitieme portie” officieren heeft een gunstige invloed op het mo-

reel van de troep. Een verlieslijst, waarop alleen in groten getale de namen van soldaten en onderofficieren voorkomen, maar die van officieren ontbreken, werkt weinig stimulerend op de manschappen, die zich gaan afvragen waarom zij wél hun hachje moeten wagen en de officieren blijkbaar niet. Zo heeft het sneuvelen van overste Den Ouden tijdens de gevechten bij Hoengsong, hoe tragisch ook, toch stimulerend gewerkt op de troep, die hierover zelfs opschepte tegen personeel van andere naties.

Morele moed

Een heel ander soort moed is *morele moed*, zoals de moed beslissingen te nemen waarmee het leven van anderen kan zijn gemoeid. Als commandant moet je soms acties ondernemen of laten ondernemen waarvan je van te voren weet dat er doden kunnen vallen. Voor lagere commandanten als gpc, pc en cc, die hun mensen persoonlijk kennen, kan dat een zware last betekenen, maar ook voor de bc, brigadecommandant of hogere commandanten, die soms complete eenheden moeten opofferen om andere eenheden te redden. De wetenschap dat het leven van velen en de uitslag van het gevecht van hun beslissingen kunnen afhangen, kan een zware druk leggen op hogere commandanten. Dergelijke beslissingen, zowel op lager als op hoger niveau, zijn in oorlogstijd vaak onvermijdelijk. Een „calculated risk” is slechts aanvaardbaar wanneer u dank zij uw vakmanschap de tactisch en technisch juiste oplossing heeft gekozen, anders is het een nodeloos opofferen van uw mensen en in zo’n geval behoort dat zwaar op uw geweten te drukken. Bij ons detachement hadden wij een kapitein, die wél fysieke moed had maar totaal „afknapte” toen de eerste man in zijn compagnie sneuvelde. Hij is dan ook voortijdig naar Nederland teruggekeerd.

Morele moed is evenwel soms óók nodig om uw hogere commandant aan het verstand te brengen dat uw eenheid iets niet, of niet meer, kan bv. door totale uitputting. Ook in zo’n geval hoort de commandant zorg te hebben voor zijn mensen. U herinnert zich dat ik heb gesproken over het gevecht bij Hoengsong, waarbij zware verliezen werden geleden. Toen een dag later heuvel 325 moest worden heroverd bracht de nieuwe bc onder de aandacht van het regiment, dat het bataljon niet in

staat was die opdracht uit te voeren gezien de tekorten aan manschappen, materieel en munitie. De opdracht luidde daarop: „Killed or captured, but you take that hill”. U ziet, de *morele moed* van de bc zich te verzetten tegen de opdracht, en de *morele moed* van de regimentcommandant deze zwaarwegende beslissing toch te nemen.

Op 15 juli 1951 hield het oude bataljon een afscheidsparade omdat het naar Nederland zou terugkeren. Op 16 juli kwam het bevel dat het toch weer naar voren moest om een zware aanval uit te voeren. De bc protesteerde bij regiment en divisie maar de opdracht bleef, bij gebrek aan andere troepen, gehandhaafd. De bc riep het bataljon bij elkaar, wees hen op hun plicht maar zei erbij dat wie zich niet meer tegen de nieuwe opdracht opgewassen voelde, mocht uittrekken. Geen man trad uit. Morele moed, van hoog tot laag!

Besluitvaardigheid

Een commandant dient ook *besluitvaardigheid* te tonen, waarbij hij, rekening houdend met de omstandigheden, de juiste beslissing neemt en daarin ook niet onnodig wijzigingen aanbrengt. Hij voorkomt daarmee ook het bekende „order . . . tegenorder . . . wanorde”. Zowel in vreedstijd als in het gevecht zijn er soms commandanten die, ondanks hun vakmanschap, toch moeite hebben met het nemen van beslissingen en die, wanneer ze eenmaal een besluit hebben genomen, daaraan doorlopend blijven sleutelen. De kreten „wat wil hij nou eigenlijk?” en „wacht maar even met uitvoeren, straks wordt het toch weer anders” zullen u bekend in de oren klinken. Maar al te vaak hebben wij het in Korea meegemaakt dat het bataljon van hot naar haar werd verplaatst omdat het regiment of de divisie zijn beslissingen telkenmale veranderde, zonder dat daarvoor duidelijke redenen aanwezig waren. Het is voor een soldaat moeilijk te pruimen als hij zich inspant een goede opstelling te maken, die hij vervolgens aan een andere eenheid moet overdragen, en een paar kilometers verder opnieuw moet beginnen met graven.

Zelfvertrouwen

Uw mensen verwachten ook van u, dat u *zelfvertrouwen* toont, ook al zouden zij „het niet meer zien zitten”. Uw zelfvertrouwen zal worden ver-

sterkt wanneer u van uzelf weet dat u uw vak beheerst en ook in staat bent dat in de praktijk toe te passen. In contacten met ondercommandanten en de troep moet u trachten dat zelfvertrouwen op hen over te brengen. Een duidelijk, weldoordacht bevel, met overtuiging gebracht, een „peptalk” wanneer het nodig is, een rustige vertrouwenwekkende stem over de radio tijdens het gevecht, kunnen wonderen doen. (Hoe schatte u mijn zelfvertrouwen gedurende die eerste minuut van mijn verhaal en wat was het effect daarvan op u zelf?) Het was wellicht het zelfvertrouwen van officieren en manschappen, en het vertrouwen dat het regiment en de divisie daarom in ons bataljon stelden, dat wij nogal eens werden opgezadeld met het dekken van een terugtocht.

Eerlijkheid

Tracht ook steeds *eerlijk* te zijn tegenover uw mensen. Wanneer u iets belooft, moet u het kunnen waarmaken. U kent dat wel: de beloften „ik regel die overplaatsing wel even”, „ik zal wel zorgen dat je die cursus niet hoeft te volgen en toch wordt bevorderd”; beloften die vaak niet kunnen worden waargemaakt. Dat geldt evenzeer onder gevechtsomstandigheden. Ik kon wel een gevechtsvoorpost van mijn compagnie beloven na 8 uur af te lossen, maar ik kon mijn compagnie niet beloven uit de lijn te worden gehaald voor een rustperiode, want daarover beslisten anderen. Herinnert u zich nog wat ik heb verteld over de aanval die wij moesten uitvoeren na de afscheidsparade? De regimentscommandant had iets beloofd wat hij, mogelijk onder druk van de omstandigheden, niet kon waarmaken. De eerlijkheid gebod onze bataljonscommandant daartegen te protesteren, maar gebod hem óók de opdracht loyaal uit te voeren toen de regimentscommandant die handhaafde. Ook was de bc eerlijk genoeg die onplezierige beslissing zelf aan de troep mee te delen en dat niet over te laten aan zijn compagniescommandanten. Hij toonde daardoor tevens een andere waardevolle eigenschap:

Karaktervastheid

Daardoor weten uw mensen, maar ook uw hogere commandant, wat ze aan u hebben. U kent ze misschien wel, de commandanten die net ergens an-

ders zijn als het moeilijk wordt, of als er onpopulaire beslissingen moeten worden genomen, zodat de plaatsvervanger of een stafofficier ermee wordt belast. Ook de commandant, die het ene moment toelaat wat hij het andere moment verbiedt, toont weinig karaktervastheid. Al gauw wordt dan de klacht gehoord „je weet nooit wat je aan hem hebt”.

In het voorgaande is u een spiegel voorgehouden

van de karaktereigenschappen waarover een commandant eigenlijk zou moeten beschikken. Voldoet u daaraan? Zo ja . . . gefeliciteerd! Zo niet . . . wat denkt u zelf daaraan te doen?

Uw mensen hebben er recht op goed door u te worden geleid want: *de Nederlandse soldaat heeft getoond dat hij, mits goed opgeleid en goed geleid, voor niemand behoeft onder te doen.*

U bent een van die leiders; leven en dood kunnen van u afhangen.

**U bent lid van de
Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de
Krijgswetenschap,**

tevens actief dienend officier van KL of KLu, en u gaat de dienst verlaten?

Meldt u dat dan s.v.p. even aan de ledenadministratie (Karel Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk), dan wordt ervoor gezorgd dat u de Militaire Spectator blijft ontvangen!

L. Schuitemaker

kapitein der artillerie b.d.

Officierstractementen in de 19e eeuw

In de levensbeschrijvingen van officieren die in de vorige eeuw in ons leger dienden kan men zinnen aantreffen als: „Hij doorliep de ritmeestersrangen” of „hij werd bij Koninklijk Besluit van 20 april 1846 bevorderd tot kapitein der 2e klasse”. Met dit soort formuleringen wordt de indruk gewekt als zouden er op de hiërarchieke ladder tussen eerste luitenant en majoor enkele sporten zijn ingenomen door kapiteins en ritmeesters waartussen een soort gezagsverhouding bestond.

Alvorens ons tot de 19e eeuw te bepalen, willen wij eerst teruggaan tot de „Legerzamenstelling” van 1753, waarin wij bij sommige infanteriecompagnieën zowel een capitein als een capitein-commandant aantreffen. Die dubbele bezetting vloei- de voort uit het feit dat reeds sedert het begin van het Staatse Leger de kolonels, luitenant-kolonels en (sergeant-)majoors in het regiment een eigen compagnie bezaten, waaruit zij als een soort koppelbaas-avant-la-lettre de revenuen trokken. De tractementen van de regimentsofficieren waren daarop afgestemd. Een luitenant-kolonel ontving dan ook maar f 80,- per maand. Tot 1753 telde een dergelijke maand 32 dagen, daarna werd het tractement verhoogd door de maand op 30 dagen te stellen. Voorts kreeg hij als kapitein-eigenaar van een compagnie f 150,- soldij per „heerenmaand” van 42 dagen, zodat hij in totaal ongeveer f 2600,- per jaar verdiende. Het feitelijke commando van de compagnie berustte bij de capitein-commandant, die hiervoor een soldij van f 75,- per 42 dagen ontving. De positie van deze capitein-commandant was derhalve een geheel andere dan die van de ritmeester-commandant uit de periode 1818-1843, waarmee wij ons straks zullen bezighouden.

In tegenstelling tot heden, nu aan de hand van rang en diensttijd of leeftijd het toekomstige maandsalaris in één oogopslag uit een tabel kan worden afgelezen, waren de tractementsstructu-

ren in de vorige eeuw veel gecompliceerder. Het zou te ver voeren hierop tot in details in te gaan, doch een aantal hoofdpunten dient te worden genoemd. In de eerste plaats waren in de bruto tractementen, die in een *jaar* bedrag werden uitgedrukt, veelal de vergoedingen voor het houden van één of meer dienstpaarden inbegrepen. Daardoor had men bij de artillerie reeds drie tractementen, namelijk één voor de veldartillerie, waarbij de subalterne officieren een dienstpaard dienden te bezitten, één voor de rijdende artillerie, afgestemd op twee paarden en ten slotte één voor de onbereden of vestingartillerie, waar de subalterne officieren — in latere jaren door hun bereden collega's wat denigrerend als „stoepers” betiteld — hun diensten te voet verrichtten. Ten tweede kende men verschillende „basistractementen”, waarbij onder meer voor de „technische wapens”, als artillerie en genie, hogere bedragen golden dan voor de infanterie en cavalerie. Op deze wijze kwam men bij de tractementsherziening van 1881 (KB van 27 januari 1881, nr 22), toen alle klasse-indelingen in de tractementssfeer verdwenen, tot een totaal van 17 verschillende schalen. Boven die tractementen kende men een groot aantal toelagen en toeslagen. Zo kreeg de luitenant-adjutant bij de infanterie een tractementsverhoging van f 100,- 's jaars, en een kapitein-adjutant f 200,- doch hij moest daarvoor dan ook een dienstpaard onderhouden. Extra-toelagen, die dus niet in de tractementen waren verrekend, golden voor officieren, werkzaam ten departemente, bij de KMA en andere onderwijsinstellingen, zoals het Instructiebataljon, 's Rijks gieterij van bronzen geschut, enz. Officieren in het garnizoen Den Haag kregen, althans voor zover zij reeds niet uit anderen hoofde een toelage genoten, „Residentietoelage”. Vóór 1881 was een deel van die emolumenten rechtstreeks in de tractementen verwerkt, zodat men soms de indruk krijgt dat voor elke functie —

men sprak destijds van betrekking — een afzonderlijk tractement bestond.

In 1881 werden in de tractementsschalen ook voor het eerst „periodieke verhogingen” voor de subalterne officieren opgenomen.” Ze golden voor een tweede luitenant na 8 dienstjaren als officier, voor een eerste luitenant na 15 en 20 en voor een kapitein na 25 en 30 dienstjaren. Voordien kende men sinds 1844 voor luitenants een toeslag op het tractement: voor tweede luitenants na 10 en voor eerste luitenants na 20 dienstjaren. De verhoging bedroeg in beide gevallen f 100,- per jaar. Bovendien mocht een tweede luitenant met 10 of meer dienstjaren zich kleden als eerste luitenant, doch bleef gerangschikt als tweede luitenant. Is tegenwoordig tweede luitenant een soort „aanlooprang” die slechts gedurende korte tijd wordt bekleed, in de tijd waarover wij thans spreken was een derde van het totale aantal luitenants tweede luitenant en twee derde eerste luitenant.

Na 1813 bestonden er aanvankelijk afzonderlijke bepalingen voor het Noord-Nederlandsche Leger en de Belgische Krijgsmacht. In de daaropvolgende jaren werden beide legers verenigd en kwamen er uniforme regelingen tot stand, die in 1819 waren voltooid.

Door de vrij gecompliceerde tractementsstructuren vinden wij in de tabellen waarin de samenstelling van de verschillende staven en korpsen wordt gegeven — behalve een vermelding van de betrekkingen, rangen en graden — ook steeds het „bedrag der tractementen en soldijen per hoofd” opgenomen. Bij de cavalerie wordt dan onderscheid gemaakt tussen ritmeester en ritmeester-commandant, bij de artillerie tussen 2e kapitein en kapitein, en bij de „ingenieurs” tussen kapiteins der 1e en 2e klasse. Voor de ritmeesters willen wij dat onderscheid nader uiteenzetten.

Bij Koninklijk Besluit van 25 november 1818, nr 62, werd onder meer bepaald dat de ritmeesters bij de oneven genummerde compagnieën ritmeester 1e klasse zouden zijn en bij de even genummerde compagnieën ritmeester. Trok de afdeling — destijds kende men geen regimenten maar afdelingen — te velde dan werden steeds twee opeenvolgend genummerde compagnieën tot een eskadron samengevoegd, waarover de ritmeester 1e klasse als ritmeester-commandant het bevel voerde. Bij de reorganisatie van 1841 verdwenen de

	1e klasse	2e klasse	3e klasse
Generale staf	3	4	4
Kwartiermeesters	8	8	8
Infanterie	73	77	75
Cavalerie	15	15	16
Artillerie	32	35	35
Genie	14	13	13

Blijkens het „Officiersboekje” van 1862 waren in dat jaar de bovenvermelde aantallen kapiteins en ritmeesters in klassen verdeeld

compagnieën en waren er aanvankelijk per eskadron twee ritmeesters. In 1843 werd de betrekking van ritmeester-commandant opgeheven en restte slechts één ritmeester per eskadron. Tegelijkertijd werden *alle* ritmeesters ingedeeld in twee tractementsklassen, ongeacht hun betrekking. In 1851 conformeerde de cavalerie zich aan de andere wapens en kwamen er ook voor de ritmeesters drie tractementsklassen.

Bij de legerreorganisatie van 1841 werden de kapiteins van de Generale staf, de infanterie, de artillerie en de genie voor wat hun tractement betreft ingedeeld in drie klassen. Bij de Generale staf, de artillerie en de genie ontving een kapitein 3e klasse f 1600,- een kapitein 2e klasse f 2000,- en een kapitein 1e klasse f 2400,-; bij de infanterie resp. f 1400,-, f 1600,- en f 1800,-.

Voor de kapitein-kwartiermeester gold aanvankelijk een wat andere regeling, waarbij hij na 15 dienstjaren als kapitein een toelage van f 200,- kreeg en na 25 van f 400,-. In latere jaren werden echter ook de kapiteins-kwartiermeester in drie klassen ingedeeld.

Met de invoering van deze nieuwe regeling verdwenen bij de artillerie ook de 2e kapiteins. Bij KB van 22 maart 1841 werd een tiental 2e kapiteins kapitein 2e klasse, één kapitein 3e klasse en een ander magazijnmeester der artillerie 2e klasse zonder nadere rang aanduiding.

Aanvankelijk werd bij de vervulling van een aantal betrekkingen bestemd voor kapiteins, enig onderscheid gemaakt in klasse. Zo waren bij de grenadiers en jagers alleen maar kapiteins 1e en 2e klasse, bij de artillerie waren de compagniescommandanten bij de bereden compagnieën — de benaming „batterij” werd eerst bij KB van 8 mei 1867, nr 66 ingevoerd — kapitein 1e klasse, de kapiteins-adjutant en -(rij)instructeurs 3e klasse. Na

1850 werd echter bij de diverse betrekkingen geen onderscheid meer gemaakt.

De onderverdeling van de kapiteins in klassen geschiedde simpelweg door van alle kapiteins het oudste derde deel tot 1e klasse te „benoemen”, het daaropvolgende derde deel tot 2e klasse en de rest tot 3e klasse. Aanvankelijk geschiedde de verhoging in klasse per Koninklijk Besluit, zoals ook alle veranderingen in betrekking per KB werden geregeld. Na 1860 was daarvoor een Ministeriële beschikking voldoende. In wezen kunnen wij de klasse-indeling beschouwen als een voorloper van de tractementsverhogingen op grond van dienstjaren, zoals die na 1881 werden ingevoerd.

Met ingang van 1 januari 1874 werd de indeling

van de kapiteins en ritmeesters in drie klassen vervangen door een indeling in twee klassen. In 1881 verdwenen deze en andere klasse-indelingen.

Klaarblijkelijk had men de uitgever van de Naamen Ranglijst der Officieren, de firma Noorduyt uit Gorinchem, niet tijdig daarvan verwittigd, want in het officiersboekje van dat jaar worden de klasse-indelingen nog vermeld.

In de vorige eeuw kende men niet alleen een klasse-indeling van een rang — aan het bestaan van kolonels en 2e kolonels alsmede van luitenant-kolonels en 2e luitenant-kolonels tot 1820 is voorbijgegaan — maar ook van een betrekking. Het tractement werd dan niet primair bepaald door de rang die werd bekleed, maar door de klasse van de

RANGEN.	Infanterie en hospitaal-soldaten.	Kavallerie.	Artillerie.			Mineurs en sappeurs.	Maréchaussée.	Koloniaal werfdepôt.
			Veld.	Vesting- en Pontonniers.	Rijdende.			
Kolonel	4000	4500	4500	4500	4500	"	"	3500
Luitenant-kolonel kommandant.	3500	3900	3900	3900	3900	3400	"	3000
" " pontonniers.	"	"	"	3400	"	"	"	"
" " "	3000	3400	3400	3400	3400	"	"	"
Majoor.	2800	3000	3000	3000	3000	3000	2800	"
Kapitein of ritmeester- adjutant-, instructeur	1900	2400	2300	2200	2400	"	"	"
of van het materieel	1700	2100	2000	1900	2100	"	"	"
1° luitenant-adjutant of instructeur in de rijkunst.	1600	1800	1700	1600	1800	"	"	"
2° luitenant-adjutant.	1100	1600	1400	"	1400	1200	"	1100
" " majoor.	1000	1400	"	"	"	"	"	"
" " 1° klasse.	2200	"	2200	2200	"	"	"	"
" " 2° "	1800	1800	1800	1800	1800	"	"	1800
" " 3° "	1600	1600	1600	1600	1600	"	"	1600
Kwartiermeester.	1400	1400	1400	1400	1400	"	"	1400
" " 1° luitenant.	1100	1100	1100	1100	"	1100	"	1100
" " 2° "	900	"	900	900	"	"	"	900
Administrateur van kleeding.	1600	1600	1600	1600	1600	1600	"	1600
Kapitein of ritmeester.	1200	1200	1200	1200	1200	1200	"	1200
1° luitenant.	1000	1000	1000	1000	1000	1000	"	1000
" " 1° klasse.	1800	2400	2300	2200	2400	2200	2400	1800
" " 2° "	1600	2100	2000	1900	2100	1900	2100	1600
" " 3° "	1400	1800	1700	1600	1800	1600	1800	1400
1° Luitenant.	1000	1400	1200	1100	1400	1100	1400	1000
2° "	900	1200	1000	900	1200	900	1200	900

Zie de verschillende formatiën der staven en korpsen, alsmede R. M. 1831, III. 80; 1842, I. 206; 1851, I. 108; 1852, I. 280 en 325 en 400; 1858, I. 88; 1854, I. 240; 1856, I. 67 en 74; 1860, I. 251 en 408; 1862, I. 3; 1863, I. 20; 1864, I. 12; 1866, I. 2 en 5; 1867, I. 309; 1869, I. 99, 156 en 229.

Volgens bovenstaande tabellen zijn de traktementen der kapiteins en ritmeesters bij den generalen staf, bij de kavallerie, bij de artillerie en bij de ingenieurs vastgesteld in verband met het aantal der dienstpaaarden, die zij thans verplicht zijn te houden. Indien het aantal te houden paarden vermeerderd of vermindert, wordt voor elk paard het traktement verhoogd of vermindert met f 100 'sjaars. Deze regel geldt ook voor de luitenaants bij het wapen der artillerie, doch de verhoging of vermindering bedraagt voor elk paard f 200 'sjaars. Art. 3, K. besl. v. 8 sept. 1852, I. 207 en art. 1, K. besl. v. 13 sept. 1852, I. 325.

Bij de maréchaussée bekomen de kapiteins divisiekommandanten het traktement als ritmeester 1ste klasse, de twee oudste kapiteins als 2° en de overige kapiteins als 3° klasse. K. besl. v. 80 juni 1869, I. 220.

In 1869 was het jaarlijkse bedrag der tractementen voor de officieren, ingedeeld bij de korpsen, vastgesteld conform de nevenstaande tabel, ontleend aan: H. Hardenberg — Handleiding tot de kennis van de bestaande krijgsregeling der Landmagt (biz. 596); voor de officieren, werkzaam bij de verschillende staven enz., golden soms wat afwijkende bedragen, verband houdende met de toeslagen behorende bij een aantal betrekkingen

betrekking die werd vervuld. Als voorbeeld mogen de plaatselijke commandanten dienen, wier betrekking tot 1881 in drie klassen was ingedeeld. De plaatselijke commandant der 1e klasse had de rang van kolonel en ontving, althans rond 1860, een tractement van f 3000,-. Een plaatselijk commandant 2e klasse kon kolonel zijn of luitenant-kolonel, maar had in beide gevallen een tractement van f 2400,-. Was hij 3e klasse dan kon hij luitenant-kolonel zijn of majoor, maar kreeg in beide rangen f 1800,-.

Een soortgelijke situatie bestond bij de magazijnmeesters der artillerie, die eveneens in drie klassen waren verdeeld; de hoogste klasse met de rang van majoor of kapitein, de 2e klasse met de rang van kapitein of 1e luitenant en de laagste klasse met 1e of 2e luitenants, dan wel een onderofficier die „de graad bezat zoals voor fortificatie-opzichters der 1e klasse is aangewezen”.

Een ander voorbeeld van een tractement, behorende bij een betrekking is dat van de „directeur van een militair hospitaal”, een tot de militaire administratie behorende officier, die 1e luitenant of kapitein kon zijn, maar altijd een tractement had

van f 1200,- tenzij hem geen „vrije woning” in het hospitaal werd geboden. In dat geval ontving hij per jaar f 200,- meer. In 1881 kreeg deze functionaris, evenals alle andere officieren, een tractement naar rang en diensttijd en werd volgens dezelfde schaal betaald als de officieren van de plaatselijke staf. De tractementen van die groep waren met die van de administrateurs van kleding en wapening wat lager dan die van de officieren bij de infanterie.

Tot slot nog de — onwillekeurig opkomende — vraag of de unieke Belgische rang van kapitein-commandant is terug te voeren op de periode van vóór 1830 toen het (gemeenschappelijke) leger ritmeesters-commandanten en 2e kapiteins kende. Het Koninklijk Museum van Leger en van Krijgsgeschiedenis te Brussel kon daarop geen antwoord geven, aangezien de oude archieven zijn verdwenen of vernietigd. De „graad” van „capitaine-commandant” was een gevolg van een besluit van 7 juli 1847 en verving de daarvóór gebezigde term van „capitaine de 1e classe”. Dat gold voor de cavalerie en de artillerie. Bij de infanterie werd de nieuwe graad in 1890 ingevoerd.

Literatuur

H. Hardenberg — *Overzicht van de voornaamste bepalingen betreffende sterkte, samenstelling, betaling, verzorging en verpleging van het Nederlandsche leger sedert de Vrede van Utrecht in 1713 tot den tegenwoordigen tijd.* Gebr. van Cleef, Den Haag (1861).

H. Hardenberg — *Handleiding tot de kennis van de bestaande kriegsregelingen der Landmagt.* Erven Doorman, Den Haag (1869); met vervolg (1875).

E. van Gendt — *Handleiding tot de kennis van het beheer van het Nederlandsche Leger.* Gebr. van Cleef, Den Haag (1882).

A. L. van Luyk

majoor van de Koninklijke luchtmacht

Goose-Bay

Thuisbasis voor KLu-laagvliegoperaties in Labrador, Canada

In 1984 verbaasde de toenmalige minister van defensie De Ruiter menigeeen met de mededeling dat de Koninklijke luchtmacht zou gaan laagvliegen in Canada. Het klonk als een besluit. Zo eenvoudig lag het weliswaar niet, maar het sein was gegeven.

Waarom laagvliegen?

Laagvliegen is noodzakelijk om te voorkomen dat vliegtuigen door vijandelijke radar of optische systemen worden ontdekt, of althans zo laat mogelijk. De ronding van de aarde is daarbij een factor. Zoals men van een ver weg varende schip alleen de schoorsteen kan ontwaren zo zal een radar, identiek aan een oog, zijn beperking vinden aan de „radarhorizon”. Er moet een „line of sight” zijn om visueel contact te kunnen maken. Deze zichtlijn kan worden onderbroken door een obstakel tussen radar, oog of kijker en het voorwerp van onderzoek. Men gaat zich verschuilen achter of tussen obstakels, teneinde de line of sight te verbreken. Dat wordt ook wel „terrain-masking” genoemd.

Niet altijd zal men detectie kunnen voorkomen; wanneer immers een vliegtuig de radarhorizon van een systeem is gepasseerd en terrain-masking onmogelijk is, zal detectie een feit zijn. De tijd gedurende welke het vliegtuig kan worden ontdekt, dient te worden beperkt door met hoge snelheid te vliegen.

De Koninklijke Luchtmacht beschikt op dit moment over vijf operationele F-16-squadrons, één squadron in omscholing van de NF-5 naar de F-16 en drie operationele NF-5-squadrons. Al die squadrons met achttien vliegtuigen hebben behoefte aan laagvliegtraining, in een aanvallende, verkennende of onderscheppende rol. Jarenlang heeft dat relatief weinig problemen opgeleverd, maar dat was in de periode na de Tweede Wereldoorlog

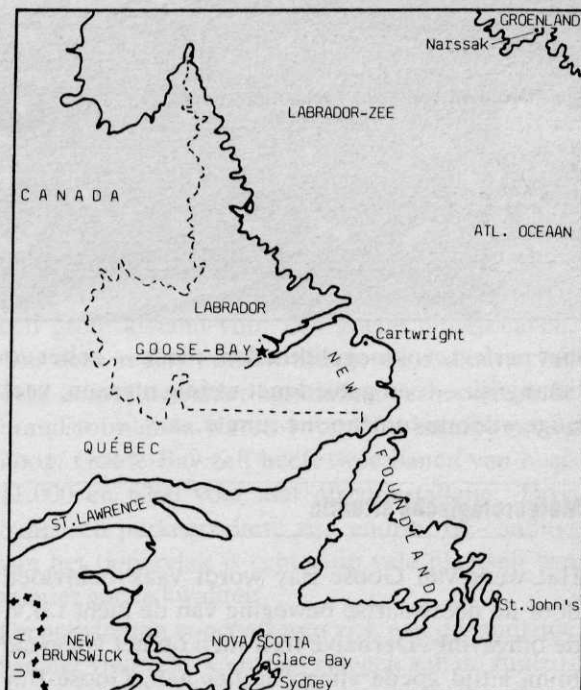
tot in de jaren '70. Naarmate de idee afnam dat Duitsland als bezet gebied weinig had in te brengen, de straalvliegtuigen in aantal toenamen en de dreiging van luchtafweer steeds duidelijker vormen ging aannemen, groeide het besef dat in tegenstelling tot boven-de-dreiging vliegen, nu onder-de-dreiging vliegen steeds meer van belang was geworden. Dienovereenkomstig werd de operationele conceptie geleidelijk aangepast en nam de laagvliegtraining toe. En daarmee kwamen de problemen. De totale taakuitvoering wordt door het laagvliegen in ernstige mate bemoeilijkt. Het aanvliegen van doelen, het afwerpen van wapens en het nauwkeurig langs geplande routes vliegen worden zaken, waarop intensief moet worden geoefend om een resultaat te verkrijgen dat vergelijkbaar is met de jaren ervoor. Tegelijkertijd ontwikkelt de industrie met de recentste technologieën navigatiehulpmiddelen, slimmere wapens, afwerpmiddelen met computerbesturing, enz. Het resultaat daarvan is, ondanks toenemende dreiging, een toenemende slagkracht. Daarbij blijft de man in de cockpit de schakel die niet is geprogrammeerd, maar moet worden getraind. Toenemende dreiging, toenemende technologie betekenen voor hem een toenemende werklast in steeds complexer wordende scenario's.

Sinds de jaren '70 is de behoefte aan laagvliegtraining toegenomen, maar meer dan evenredig daarmee ook de hoeveelheid bezwaren van inwoners van laagvlieggebieden. Milieugroeperingen en politici raakten betrokken bij de laagvliegproblematiek, waardoor de German Air Force (GAF) in navolging van de Royal Air Force (RAF) naar Canada uitweek. Met name onder druk van Duitsland heeft Nederland zich voorgenomen eveneens een aanzienlijk deel van de laagvliegtraining naar Canada over te brengen en wel naar Goose-Bay in de provincie Newfoundland.

Ontstaan en ontwikkeling van Goose-Bay

Goose-Bay ligt op een vlakke in de monding van de Churchillrivier midden in Labrador, deel van de provincie Newfoundland. Labrador beslaat een gebied van ongeveer 300.000 km². Goose-Bay ligt zeer oostelijk op de grootcirkelroute naar Europa en is daardoor strategisch zeer waardevol. In 1941 werd om die reden begonnen met de aanleg van een vliegveld om de zo noodzakelijke versterkingen voor Europa door de lucht te kunnen aanvoeren. Doordat Goose-Bays vlakke in de riviermonding lager ligt dan de omgeving is het vrijwel het gehele jaar bruikbaar. Ook als de omgeving door slecht weer wordt geteisterd, blijven de vliegcondities op Goose-Bay goed. Aanvoer per zeeschip vanaf de oceaan via Melville Lake direct naar Goose-Bay is mogelijk in de zomermaanden en/of het vroege najaar. Van 1942 tot het einde van de Tweede Wereldoorlog vlogen 24.000 vliegtuigen van Amerika en Canada via Goose-Bay naar Europa. Toen na de Tweede Wereldoorlog deze overvlucht van versterkingen tot stilstand kwam, werd in het begin van de jaren '50 Melville Radar opgebouwd, schakel in het radarwaarschuwingsnetwerk van Noord-Amerika. De radar werd op 12 km afstand van Goose-Bay gebouwd op een heuvel. In dezelfde tijd werden door de United States Air Force (USAF) zeer veel faciliteiten opgericht om de luchtverdediging en tankeroperaties te ondersteunen. Op een bepaald moment waren vrijwel alle voorzieningen voor die operaties aanwezig en konden bijna 12.000 mensen in bijbehorende accommodaties worden ondergebracht. In de jaren '60 nam de USAF-activiteit wegens herziene standpunten af en tegenwoordig bevindt zich nog slechts een klein detachement USAF-personeel in Goose-Bay om te zorgen voor de doorgaande Military Airlift Command-vliegtuigen zoals C-141 en C-5. Regelmatig komen nog USAF-eenheden naar Goose-Bay voor luchtverdedigingsoefeningen en juist nu toont ook de US Navy meer en meer belangstelling voor een training in Goose-Bay.

In de jaren '60 begon de RAF laagvliegen te beoefenen vanuit Goose-Bay met de Vulcan-bommenwerper, later gevolgd door Buccaneer, Jaguar en tegenwoordig Tornado. De Vulcans vlogen daar voor het laatst in 1984. De Tornado geniet het

Goose-Bay, 53.19N 60.24W

voordeel van zijn „terrain-following features”, waardoor bij dag en nacht, weer of geen weer, tot zeer geringe hoogte kan worden geoefend.

De Canadian Armed Forces (CAF) beheerden het Goose-Bay-areaal tot 1976. Toen werd het overgedragen aan Transport Canada, de Canadese equivalent van ons ministerie van verkeer en waterstaat. De CAF bleef ter plaatse, primair voor Melville Radar Station en verkeersleidingsdoel-einden. Daarbij vervullen de Canadezen functies in het Military Coordination Centre (MCC), waar alle militaire activiteiten op elkaar worden afgestemd.

In 1981 begon de GAF met F-4 Phantoms laagvliegtraining te beoefenen. Later kwamen daar Alphajets en Transall transportvliegtuigen bij. In 1985 arriveerden ook Duitse Tornado's.

In 1986 evalueerde de Koninklijke luchtmacht samen met de Belgische luchtmacht F-16-operaties vanaf Goose-Bay. Met ingang van 1987 zullen KLu F-16's van Goose-Bay opereren om alle F-16-vliegers jaarlijks gedurende twee weken intensief te kunnen trainen.

In de unieke ligging van Goose-Bay schuilt de aantrekkingskracht voor laagvliegtraining. Oostelijk gelegen, dichtbij Europa, bereikbaar zonder het luchtruim van andere nationaliteiten te moeten doorkruisen, geschikt voor F-16 en B-747, nog

Vliegers van het gecombineerde KLu/BAF-evaluatieteam in Goose-Bay

niet perfect, vol mogelijkheden, maar — zeker zo belangrijk — een gebied met weinig mensen, veel ruige wildernis en enorme ruimte.

Meteorologische situatie

Het weer van Goose-Bay wordt vaak beïnvloed door de neerwaartse beweging van de lucht t.o.v. de omgeving. Derhalve treft men op het vliegveld bijna altijd goede vliegcondities aan. Goose-Bay ligt op 53°19' noord, hetgeen ruwweg overeenkomt met Dokkum in Friesland. De sneeuwval in Goose-Bay bedraagt echter gemiddeld ruim 4 m per jaar. De laagste temperatuur in de winter benadert —40 °C. In de periode 1 april - 1 november varieert de temperatuur van —6 via +25 tot —2 °C; in dezelfde periode varieert de kans op een wolkenbasis van 200 voet en 900 m zicht van 0,7 tot 0,2%. De kans op een wolkenbasis van 1600 voet en 10 km zicht varieert die periode van 22 tot 11%. De gemiddelde regenval loopt van 14 mm in april via ruim 100 mm in de zomer tot ruim 50 mm in oktober. De sneeuwval geeft in april een gemiddelde van 48 cm, in juli en augustus 0 cm en in oktober alweer 25 cm. In de maanden juni, juli en augustus komen soms zware onweersbuien voor. Al deze gegevens zijn gemiddelden. Men dient te bedenken dat het aantal waarnemingsposten in Labrador ongeveer op één hand is te tellen. Om een indruk te geven van de afmetingen van het gebied: Gander is een uitstekende uitwijkhaven, maar ligt wel op een afstand van bijna 630 km! Het weer moet dus anders worden beschouwd dan in Nederland.

De Low Level Training Areas

Het laagvlieggebied rondom Goose-Bay bestaat uit 2 Low Level Training Area's (LLTA's), resp.

ten zuiden en noorden van de basis. Het gebied beslaat totaal 100.000 km² (Nederland bezit ruim 35.000 km² land en binnenwater). Het landschap in het zuiden is dicht bebost met rivieren en meren; naar het noorden neemt de bebossing af. In het noordelijkste deel van het vlieggebied bevinden zich toendra's. De noordelijke LLTA is in het westen waterrijk en vlak en naar het oosten heuvelachtig; verder in het noorden wordt het gebied bergachtig met kenmerkende valleien/rivieren en fjorden. De beide LLTA's maken een absoluut verlaten indruk, hetgeen niet verwonderlijk is gezien het totaal ontbreken van infrastructuur. Tijdens de twee weken durende evaluatie werden ruim 200 sorties gevlogen en werd geen spoor van leven gevonden, geen mensen, geen huizen, geen wegen, geen auto's. Alleen in het noordwesten van het oefengebied bevindt zich een gravelstrip voor lichte vliegtuigen. Er is geen enkele control-zone! Niettemin worden beperkingen opgelegd t.b.v. de autochtone indianen, Innu's genoemd, wanneer die kenbaar maken in de wildernis te zijn om te vissen en te jagen.

Een andere beperking komt voort uit de trek van enorme kudden kariboos. De grootste kudde telt ca. 500.000 dieren. Met de jaargetijden vindt de trek plaats en die gaat incidenteel door het noordelijke deel van een LLTA. De vogelbewegingen concentreren zich buiten de LLTA's aan de kust, waardoor het aantal vogelaanvaringen gering blijft. Laagvliegen in Labrador is vrijwel niet aan regels gebonden. De minimumhoogte bedraagt 100 voet, de maximum-VFR-hoogte ongecontroleerd 12.500 voet. In principe kan zeven dagen per week, dag en nacht worden gevlogen. Normaal beperkt het vliegen zich echter tot zes dagen per week van 07.00 tot 23.00 uur lokale tijd. Trainingsdoelen zijn zeer beperkt aanwezig en bestaan in hoofdzaak uit houten nagemaakte tanks, de genoemde vliegstrip in het noorden, vliegtuigwrak-

ken, dammen in rivieren en een gesimuleerd vliegveld met radarreflectors in de zuidelijke LLTA. De mogelijkheid bestaat op laatstgenoemd doelgebied in beperkte mate bewapende missies te vliegen. Uitbreiding van tactische ranges is onderwerp van bespreking. EOV-training is mogelijk maar wordt zelden uitgevoerd. Daarvoor is goede coördinatie met luchtverkeersleiding- en luchtverdedigingsinstanties noodzakelijk. Incidenteel gebruik van chaff heeft geen probleem opgeleverd. Flares leveren een groot gevaar voor bosbrand op en dienen derhalve niet op zeer geringe hoogte te worden gebruikt. Op Goose-Bay is geen Air Combat Manoeuvring Range beschikbaar. Zeer aanbevelenswaard is het onafhankelijke Air Combat and Tactics Evaluation System (Actes) dat in de F-16 kan worden ingebouwd, om het tekort aan wapentraining en gemis aan een ACMR te compenseren.

Basis- en KLu-faciliteiten in Goose-Bay

Basisfaciliteiten hebben op Goose-Bay ooit bestaan voor bijna 12.000 mensen. Op dit moment zijn veel van die faciliteiten in gebruik bij de kleine luchtvaart, met name bij kleinere ondernemingen die met behulp van watervliegtuigen en helikopters sportvissers de wildernis in vliegen. Aan de noordzijde van het vliegveld verkeren de faciliteiten in deplorabele toestand en zijn nagenoeg onbruikbaar. Uitwijkhavens beschikken over beperkte naderingshulpmiddelen en relatief korte landingsbanen (meestal rond 6000 voet). Hulpmiddelen bestaan uit NDB, DME/VOR en ILS. Churchill Falls is slechts als VFR-uitwijkhaven bruikbaar, heeft geen afreminstallatie en is het dichtstbijgelegen vliegveld op ca. 240 km van

F-16 boven een rivier in de zuidelijke LLTA, geautoriseerd tot 100 voet minimumhoogte

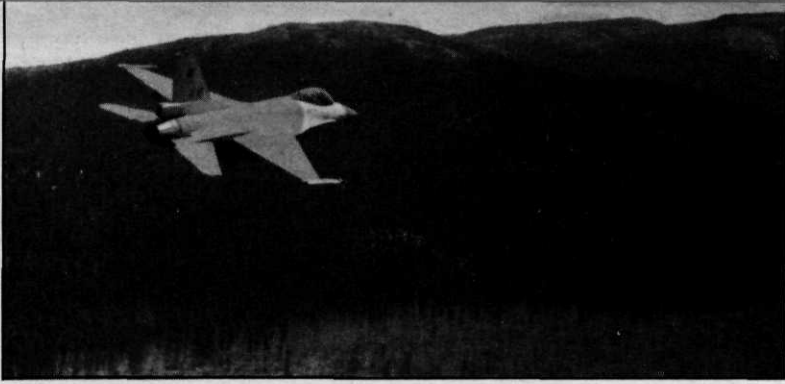

Goose-Bay. De dichtstbij zijnde IFR-uitwijkhaven is Sept-Iles, uitgerust met Tacan en ILS, geen afreminstallatie, en 3 landingsbanen van ca. 6000 voet; de afstand vanaf Goose-Bay bedraagt 535 km. Het meest geschikt als IFR-uitwijkhaven is het vliegveld Gander, op 630 km van Goose-Bay met lange landingsbanen (weliswaar zonder afreminstallaties) en veel verschillende naderingsmogelijkheden. Het moge goed klinken, 630 km is een grote afstand voor een goede uitwijkhaven. Om deze reden werden tijdens de evaluatie van deze zomer de naderingsminima verhoogd en de brandstofminima waren voor KLu-begrippen erg hoog. Goose-Bay zelf heeft twee banen van resp. 11.000 en 6200 voet met afreminstallatie. Taxi-banen en parkeerruimte zijn enorm, de conditie van het oppervlak is echter op vele plaatsen van minder goede kwaliteit.

De activiteiten concentreren zich aan de zuidzijde van het vliegveld. Centraal gelegen aan de zuidzijde is de verkeersleidingstoren, modern en goed uitgerust, bemand door civiele luchtverkeersleiders van Transport Canada. Zij zullen naar verwachting in 1987 door militaire verkeersleiders worden vervangen, wanneer het Department of National Defense het vliegveld weer gaat beheeren.

Radarservice voor naderingen wordt verzorgd door militaire verkeersleiders, die kunnen beschikken over rondzoek- en precisienaderingsradar en het VHF- en UHF-frequentiespectrum om vliegtuigen binnen te loodsen die niet over ILS beschikken. Brandweer wordt nu geleverd door Transport Canada, maar al tijdens de evaluatie van 1986 was de aanvullende opleiding voor dat personeel aan de gang. Tot dat moment waren de brandweerlieden alleen verantwoordelijk voor het blussen van brand en lieten zij redding van vliegers en passagiers over aan de bemanningen van USAF, RAF en GAF rescue vehicles. In 1987 dient de brandweer te zijn gekwalificeerd op redding van personeel en passagiers uit alle gangbare types, incl. de F-16.

Search and rescue worden verzorgd door drie tweemotorige UH-1-helikopters van de basis, en door SAR-vliegtuigen, zoals de Twin-Otter, Buffalo en Hercules, die zijn gestationeerd op militaire bases in Newfoundland en op Prince Edward Island. Met name op grote afstand van de basis kan het uren duren eer een SAR-helikopter of

F-16A, laag vliegend in Labrador

vliegtuig arriveert. Positiebepaling van een vlieger nadat deze in de wildernis is neergekomen, kan worden uitgevoerd met behulp van een satelliet. Men realiseert zich echter dat er ook tijd verstrijkt voordat de satelliet het gebied passeert. De positiebepaling is bij de redding van een GAF-vlieger en -navigator in het voorjaar van 1986 nauwkeurig gebleken. Deze satelliet is overigens het resultaat van internationale samenwerking van o.a. Canada, Russen en Amerikanen. De vlieger dient zijn radiobaken in te schakelen om door de passerende satelliet te kunnen worden gelokaliseerd. Intussen zal hij zich in de zomermaanden met speciale olie moeten beschermen tegen de „Black Flies”. Deze zwarte vliegen kunnen 's zomers in de natuur een dodelijke plaag zijn. Zij bijten in de huid en veroorzaken minuscule bloedingen. Zij doen dat zo intens en met zoveel dat een ongekleed mens naar schatting na twee uur aan bloedverlies zou bezwijken, zo weten indianen althans te vertellen. De olie kan dus levensreddend zijn. Ook in de zomer benaderen de nachtelijke temperaturen het nulpunt. In april en oktober treft men sneeuw aan en een aantal bevroren rivieren en meren.

Met het voorgaande in gedachten is het zaak om, anders dan in Europa, ervan overtuigd te zijn dat, na gebruik van de schietstoel, overleven zonder hulp van buiten voor slechts één nacht tot de reële mogelijkheden behoort. Dat de bemanning van SAR-Buffalo-vliegtuigen niets liever doet dan midden in de nacht met loodzware bepakkingen in bomen springen kan in zo'n situatie reden tot hoop geven. Sneeuw is in Goose-Bay „gratis”. In de winter 1984-'85 viel er maar liefst 730 cm. Derhalve zijn de Canadezen niet zonder reden trots erop dat het vliegveld nog nooit vanwege zware sneeuwval is gesloten. Goose-Bay beschikt dan ook over niet minder dan 40 speciale sneeuwruimvoertuigen, zoals sneeuwblazers, sneeuwschuivers en strooiwagens.

Zoals eerder is opgemerkt worden alle militaire

activiteiten door personeel van de CAF gecoördineerd in het MCC. Dat is voortgekomen uit de intensivering van de multinationale militaire activiteiten. Het MCC is uitgerust met HF- en FM-radio's, legt restricties op i.v.m. viskampen en kudden kariboes, coördineert eventueel licht burger-vliegverkeer in de LLTA's met de militaire gebruikers en beschikt over een briefingroom om nieuw aangekomen vliegtuigbemanningen met lokale procedures en voorschriften bekend te maken. Het MCC is tijdens laagvliegactiviteiten altijd bemand. De diverse landen/gebruikers beschikken elk over hun eigen ops-faciliteiten, waarin planning- en briefingruimte worden ondergebracht.

De KLu zal in 1987 de beschikking krijgen over hangar 14, juist zuidwest van de verkeersleidingstoren. De hangar ligt centraal t.o.v. de hoofd- baan, dichtbij legeringsgebouwen en messes, is op dit moment nog in gebruik bij een burgervliegbedrijf maar zal in de loop van 1987 in- en uitwendig geheel worden verbouwd. Hij zal dan plaats bieden aan een bureau commandant, een werkcentrum operatiën, inlichtingen, navigatie, briefing- en debriefingruimten, een ontspanningsruimte en sanitaire voorzieningen. Deze ops-faciliteiten zullen zich aan de zuidzijde van de hangar bevinden. De noordzijde is bestemd voor logistieke faciliteiten, waaronder de diverse werkcentra en kantoorruimten. De westelijke kant zal worden voorzien van opslagmogelijkheden voor alle mogelijke gereedschappen, reserveonderdelen, gronduitrusting en eventuele voertuigen. In het midden blijft dan ruimte over voor reparatiedokken voor maximaal acht vliegtuigen. De opstelplaats voor de vliegtuigen zal in de directe nabijheid van de hangar zijn. Overige logistieke ondersteuningszaken zijn verdeeld over het vliegveld en behoren aan verschillende eigenaars. Interessant is het voorbeeld van de vulplaats voor vloeibare zuurstof tijdens de afgelopen evaluatie: een Belgische specialist vult een Nederlandse zuurstoftank. Hij gebruikt daarvoor apparatuur die door de RAF

wordt onderhouden, maar eigendom is van de USAF. Het geheel bevindt zich in een gebouw dat door de CAF wordt gehuurd van Transport Canada. Ten slotte is GAF, volgens zeggen, de beste klant van deze logistieke winkel. Brandstof is op Goose-Bay in voldoende mate voorradig. Avgas, Jet-B en A-1, Mogas en dieselvorraden vormen samen de respectabele hoeveelheid van 338.000 m³ brandstof. F-16's worden door Esso-tankwagens gevuld.

De overige basisfaciliteiten t.b.v. commandovoering, wonen, eten en recreatie zijn bijna alle aan de zuidkant van de basis. Het voert te ver alles toe te lichten maar het is goed enkele voor toekomstige KLu-man of -vrouw interessante zaken naar voren te halen. Gegeten wordt in de gecombineerde mess waar alle rangen terecht kunnen. Voor officieren is er indien gewenst bediening aan tafel; voor overig personeel geldt zelfbediening. Het eten is kwalitatief en ook kwantitatief uitstekend.

Accommodatie zal voor de KLu bestaan uit vier geheel volgens de hoogste norm gerenoveerde gebouwen met één- en tweepersoonskamers (totale capaciteit ca. 280 personen). In de gebouwen zullen ook televisie- en leesruimten zijn, alsmede kamers voor wassen en drogen van kleding. De stroomvoorziening zal 110 V zijn. Medische verzorging vindt plaats in het Melville-hospitaal, dat zich op de basis bevindt. Het ziekenhuis heeft 51 bedden en staat ter beschikking van de lokale gemeenschap en het militaire personeel. Het ziekenhuis is compleet uitgerust en biedt vele mogelijkheden zoals psychiatrie, tandheelkunde, verloskunde en röntgenfotografie. Zware of moeilijke gevallen worden per luchtambulance overgevlogen naar een van de grotere hospitalen van Newfoundland. De basis beschikt over veel recreatiemogelijkheden, maar de ware liefhebber van de natuur bevindt zich, mits hij de nodige regels voor zijn eigen gezondheid in acht neemt, in een waar paradijs. Geen palmen en witte stranden, maar ruige natuur voor de liefhebber van kanovaren, trektochten en vissen. In de winter rijdt men op sneeuwscooters en wordt het langlaufen beoefend. IJshockey is in Canada de absolute sporttopper. Broomball en curling zijn veelvuldig beoefende binnensporten. Voor degene die niet van vliegen houdt en in de zomermaanden per schip is gearriveerd, is er geen uitweg uit Goose-Bay. De

totaal beschikbare verharde weg telt 40 à 50 km. Voor zover daarbuiten wegen bestaan, zijn zij onverhard en slechts met vierwiel aandrijving te berijden. Ze leiden nergens naartoe! Men hoopt eind van de jaren '80 een weg te kunnen aanleggen naar de westelijk van Labrador gelegen provincie Québec, maar tot die tijd vormt Goose-Bay een eiland op het vasteland.

Waarschijnlijk omdat het voor indringers net zo moeilijk is om op dit vasteland-eiland te komen als eraf te gaan, staat er geen hek om het vliegveld, is er geen toegangscontrole en blijft de beveiliging beperkt tot objectbeveiling, zoals flightline en MCC. Hierin zal waarschijnlijk in 1987, na overname van Goose-Bay door het Department of National Defense, verandering optreden, maar de gevolgen daarvan zijn nog niet geheel duidelijk.

Evaluatie 1986

In samenwerking met de Belgische luchtmacht (BAF) heeft de KLu van 12 t/m 29 juli 1986 voor de eerste maal vanaf Goose-Bay laagvliegoperaties uitgevoerd. Doel was de waarde vast te stellen van de trainingsmogelijkheden, het vliegprogramma te evalueren en organisatorische aspecten te onderzoeken. De evaluatie volgde op een gezamenlijke oefening van de European Participating Air Forces (EPAF) in de Nevadawoestijn. Personeel en materieel werden door de BAF met transportvliegtuigen van Brussel en Nellis AFB naar Goose-Bay gevlogen. Op 14 juli werden 5 BAF en 5 KLu F-16-vliegtuigen van Nellis AFB naar Goose-Bay gevlogen. Ruim 200 sorties zijn in het kader van de evaluatie uitgevoerd. Tot slot zijn de F-16 vliegtuigen teruggevlogen naar Europa met een tussenlanding in Keflavik (IJsland). Algemeen is de indruk dat de laagvliegmogelijkheden ongekend zijn. Het totaal ontbreken van infrastructuur en bewoning maakt dat mogelijk. Het weer bleek enkele dagen spelbreker, maar door algemene extra inspanning werd de evaluatie van het vliegprogramma volledig gerealiseerd.

Besluit

De Koninklijke luchtmacht zal m.i.v. 1987 jaarlijks de F-16-vliegers in de gelegenheid stellen

vanaf Goose-Bay in laagvliegen te trainen. De operaties zullen per vliegbasis worden uitgevoerd. Detachementen zullen per periode van twee weken wisselen, F-16-vliegtuigen daarentegen aan het einde van de deployment-fase van een wing. Op alle niveaus wordt intensief gewerkt om pro-

gramma en organisatie voor de komende oefeningen op te zetten. Met goede verwachtingen mag men uitzien naar deelneming aan de laagvliegtraining. Zeer zeker biedt ze de F-16-vliegers de mogelijkheid in Canada te trainen op een wijze die in West-Europa al jaren niet meer bestaat.

U bent actief dienend officier van KL of KLu,

maar gaat binnenkort de dienst verlaten.

U wilt echter wèl graag maandelijks de Militaire Spectator blijven ontvangen?
Dat kàn: als lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap
(contributie f 30,- per jaar; buitenland f 40,-) vindt u hem iedere maand in de bus, en
tevens viermaal per jaar „Mars in Cathedra”.

Meldt u als lid bij de secretaris: Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag.

NOGMAALS:

Het Nederlandse VN-optreden in Korea

In 1984 is, onder bovenstaande titel, een bekroonde KMA-scriptie gepubliceerd van de hand van J. P. Tack (Mil. Spect. 153(1984)(1)30, (2)76). Op blz. 79 komt de volgende passage voor.

In strijd met de opdracht van de S-3 besloot kapitein Van 't Veer, cc van de A-cie, zijn eenheid terug te trekken. Hij gaf dit door aan de B-cie en de ostcie. Kapitein De Vries, cc van de ostcie, die in de veronderstelling verkeerde dat hij waarnemend bc was daar de bc en diens plaatsvervanger er niet waren en hij de oudste in rang was, wilde dat de A-cie ter plaatse zou blijven, maar toen hij hoorde dat de A-cie al om 21.45 uur op pad was gegaan, achtte hij het niet verstandig de compagnie op te dragen naar haar stellingen terug te keren. Dientengevolge moesten nu echter ook de B-cie en de ostcie terug, omdat hun rug niet langer gedekt was.

De reden voor het terugtrekken van de A-cie was, aldus later de cc, dat zijn opdracht, te wachten tot de laatste Amerikaanse eenheid voorbij was, was vervuld. Hij negeerde evenwel een opdracht van de S-3. Langer stand houden zou echter alleen maar tot gevolg hebben gehad dat ook de A-cie in de rug zou zijn aangevallen, want de Chinezen waren al in Hoengsong.

De B-cie verkeerde intussen in een hachelijke positie. De rug was ongedekt; men wist niet dat de A-cie weg was, en evenmin dat kapitein De Vries het bevel over het detachement op zich had genomen. Bovendien besefte de B-cie niet dat er een omsingeling dreigde.

Uit deze passage zou kunnen worden geconcludeerd dat de toenmalige commandant van de A-cie, kapitein Van der Veer (en niet, zoals vermeld, Van 't Veer) een hem gegeven opdracht niet heeft uitgevoerd, waardoor de andere eenheden van het bataljon (nodeloos?) in gevaar werden gebracht.

Gegeven de situatie zou de wijze

van handelen van kap Van der Veer echter logisch kunnen zijn; in dergelijke situaties beschikt een commandant immers (helaas) niet over alle gegevens die noodzakelijk zijn voor een juiste beoordeling van de toestand. Het achteraf redeneren is op zichzelf niet zo'n kunst.

Geschiedschrijving — en daarom gaat het in het onderhavige artikel

Eerlijk gezegd ben ik een beetje getroffen door de ontwikkeling. Op zichzelf is het natuurlijk voor een oud-commandant een prettige ervaring als zijn gewezen militairen na zoveel tijd ongevraagd in de bres te springen als ze menen dat hun voormalige commandant onrecht wordt aangedaan.

Na ampele overwegingen ben ik tot de overtuiging gekomen dat het om twee redenen goed is, zelfs na zulk een lange tijd, nog eens op de gebeurtenissen van de strijd om Hoengsong in 1951 terug te komen. De eerste is dat recht wordt gedaan aan een voormalige commandant, die een onjuiste handeling in de schoenen wordt geschoven. De tweede acht ik persoonlijk nog belangrijker, namelijk dat men uit het gebeurde de les dient te trekken dat men niet te snel tot conclusies moet komen, maar alle betrokkenen, voor zover nog in leven, dient te raadplegen. Kortom: aan het schrijven van een artikel dient een goede research vooraf te gaan. En uiteraard is het ook een leerzaam praktijkgeval: hoe en op welk moment mag (moet?) een commandant die

— mag niet zijn gestoeld op eenzijdige of beperkte waarneming, vooral niet wanneer de goede naam en faam van een persoon in het geding komen.

Op verzoek van kap Van der Veer, die daartoe min of meer werd gedreven door ex-militairen die toen onder hem dienden, wordt hieronder zijn visie van het beschreven gebeuren weergegeven. Dat deze reactie pas nu wordt gepubliceerd komt omdat eerst recent om rectificatie is gevraagd, een verzoek waaraan de redactie, drie jaar na publikatie van het artikel, gaarne gehoor geeft, omwille van een objectieve meningsvorming. Het ligt echter niet in de bedoeling discussie over dit specifieke onderwerp op te roepen. Kap b.d. Van der Veer schrijft het volgende.

midden in een gevechtssituatie verstoken raakt van communicatie met de commandopost, op eigen initiatief handelen?

De beschrijving van de strijd om Hoengsong door de heer Tack klopt, voor zover ik dat kan beoordelen, vrij nauwkeurig, tot het moment dat C A-cie door de S-3 werd gebeld. Daarna echter liep de zaak anders dan hij heeft beschreven. Laten wij eens nagaan wat er gebeurde (waarbij ik met excuses naar voren breng dat de exacte tijden waarop de gebeurtenissen plaatsvonden niet meer precies in mijn geheugen liggen). Tussen 15.00 en 17.00 uur bracht de bc, Ikol Den Ouden, per jeep een bezoek aan mijn stelling bij de Twinnan Moel rivier, aan de westelijke rand van Hoengsong. Tijdens zijn aanwezigheid viel een serie mortiergranaten in de stelling, waarbij een aantal militairen werd gedood en gewond. Terwijl de overste en ik dekking zochten onder een Amerikaanse tank, vertelde hij mij hoe de militaire situatie erbij stond. Hij droeg mij op de stelling om 21.00 uur te ontruimen en positie in te nemen bij de zuide-

lijke brug van Hoengsong, teneinde alle terugtrekkende troepen bescherming te bieden en daarna als hekkesluiter te volgen in de richting van Wonjoe. De Chinezen en Noordkoreanen waren in opmars, een aanval op Hoengsong werd gevreesd en de positie zou waarschijnlijk onhoudbaar blijken, vandaar de terugtocht. Daarbij kwam nog dat twee Zuidkoreaanse divisies door de genoemde opmars waren verrast en in grote wanorde door de bergen terugtrokken. Bij het vertrek van de overste, ongeveer een halfuur later, zei hij nogmaals: „tot vanavond bij de brug en zorg er vooral voor dat je mensen altijd de helm opzetten”. Ik weet dat zo goed omdat dit — voor mij — zijn laatste woorden bleken te zijn; enkele uren later sneuvelde hij heelaas.

Inmiddels begon de duisternis te vallen. Uit ervaringen wijzer geworden begon ik onmiddellijk na het bevel van de overste enkele voorbereidende maatregelen voor de terugtocht te treffen. Zo liet ik alvast al het rijdende materieel in veiligheid brengen bij de zuidelijke brug, waar wij het later weer zouden opvangen. Verder werd een alternatieve kompasroute uitgezet, voor het geval de terugtochtroute door de vijand zou worden afgesneden. Amerikaanse voertuigen trokken in wilde vaart en wat paniekerig over de geïmproviseerde rivierovergang die midden in onze stelling lag. Dat ging ook door toen de duisternis was gevallen, tot laat in de avond. In het noorden en oosten was geen kriegsrumoer te horen. Het was eigenlijk vreemd en stil voor zo'n dreigende situatie, behoudens het feit dat uit noordelijke richting voortdurend uiteengeslagen Zuidkoreaanse onderdelen door de stellingen van het NDVN (Nederlands detachement Verenigde Naties, red.) bin-

nenkwamen. Dat alles gebeurde in diepe duisternis. De spanning bij de mannen in de schuttersputten was te snijden, ook bij de A-cie.

Het zal ongeveer rond 20.30 uur zijn geweest toen er plotseling een aantal schoten viel in het rechter voorpeloton van lnt De Vries. De schoten werden afgevuurd uit de richting van de bataljonscommandopost en vielen in de rug van voornoemd peloton. In de veronderstelling dat die salvo's werden afgevuurd door een nerveuze schildwacht van het NDVN, die zich onvoldoende realiseerde dat er nog eigen troepen voor hem lagen, waarschuwde ik via de veldtelefoon de S-3 en vroeg hem maatregelen te treffen het vuren te stoppen. Hij zegde mij dat toe en legde de telefoon op de haak. Dat was die avond het eerste telefooncontact tussen de S-3 en mij. Het vuren nam echter in hevigheid toe. Niet alleen mitrailleur- en geweervuur, maar ook klonk het geluid van handgranaten. Onmiddellijk belde ik opnieuw, waarbij de S-3 onthutst vertelde dat de Chinezen bezig waren een overval te plegen op de commandopost. Ik kan mij niet precies meer herinneren of hij mij tijdens dat gesprek vertelde dat hij gewond was geraakt, of dat zulks gebeurde in een derde gesprek, enkele minuten later. In een laatste gesprek vroeg ik hem wat de opdracht voor de A-cie was, waarop zijn antwoord luidde: „Blijf voorlopig in de stelling”. Het vuren, vooral in de rug van mijn stelling, nam steeds meer toe. De veldtelefoonverbinding met de bataljonscommandopost viel uit, evenals het radiocontact.

A-cie lag dus in stelling met een op dat moment onjuiste schietsrichting, tenzij de vijand alsnog een tweede aanvalspoging uit het westen over de rivier zou wagen. Het gevaar en de druk van de vijand

waren op dat moment groter van achteren dan van voren.

Dat is in wezen een van de hachelijkste situaties waarin een onderdeel (groot of klein) tijdens de gevechtshandelingen kan terecht komen. Er ontstaat grote onzekerheid omtrent de bedoelingen van de vijand, en omsingeling dreigt. Aangezien alle verbindingen waren verbroken heb ik in eerste instantie een ordonnans te voet naar de commandopost gestuurd om nadere informatie te verkrijgen en eventueel de verbindingen te herstellen. Die ordonnans kwam echter na een kwartier ontdaan terug. Hij was vastgelopen in de hevige strijd rond de commandopost, waar hij vriend noch vijand van elkaar kon onderscheiden.

De veldtelefoon bleef dood en via de radio was, ondanks herhaalde pogingen, evenmin contact te krijgen. De situatie was zeer verward.

De laatste opdracht van de S-3 had geluid: „blijf voorlopig in de stelling”, maar hoe lang is voorlopig in zulk een absurde situatie, terwijl alle verbindingen waren verbroken. In zo'n situatie blijft na enige tijd slechts één oplossing over: handelen op eigen initiatief en onder eigen verantwoordelijkheid. Op dat moment was ik dankbaar dat ik tijdens de Tweede Wereldoorlog, gedetacheerd zijnde bij resp. nr 5 en nr 44 Commando in Birma, soortgelijke nachtelijke situaties eerder had meegemaakt, waar na de zoveelste Japanse infiltratie de verbindingen waren uitgevallen en men moest trachten via een alternatieve route aan een omsingeling te ontkomen.

De tactiek, vooral in de nachturen, van de Chinezen bleek in wezen niet zo veel van die der Japanners te verschillen. Eigenlijk herkende ik min of meer de situatie, ook al gebeurde dat op ander terrein en in een ander klimaat. Het had ook min of meer te maken

met een soort oosterse psychologische oorlogvoering.

Na herhaalde mislukte pogingen de verbindingen met de commandopost te herstellen, besloot ik, omdat het handhaven van een positie met een verkeerde schietsrichting uiteraard geen zin meer had en zelfs het gevaar van omsingeling inhield, de compagnie pelotonsgewijs terug te nemen uit de stelling en via de alternatieve kompasroute te verplaatsen naar de zuidelijke brug, waar opnieuw stelling werd ingenomen. Die verplaatsing werd om de paar minuten door mijn verbindingsman per radio doorgegeven, doch een verbinding met de commandopost kwam niet meer tot stand. De nieuwe positie bij de brug werd gehandhaafd tot de laatste terugtrekkende onderdelen van Amerikanen, Zuidkoreanen en Nederlanders waren doorgetrokken, waarna de A-cie als achterhoede volgde. In de loop van de nacht werd het vliegveld van Wonjoe bereikt waar de A-cie, als enige compagnie geheel intact met wapens en materieel arriveerde.

Ten slotte wil ik aan dit verslag de volgende conclusies verbinden.

a. Het was ook voor de S-3, die de opdracht gaf aan C A-cie voor-

lopig in de stelling te blijven, moeilijk in de ontstane verwarring de situatie te overzien, vooral toen hij tot overmaat van ramp zelf gewond raakte en de verbindingen uitvielen. Wellicht had hij op een later tijdstip de opdracht wel willen herroepen maar kreeg hij daartoe de kans niet meer.

b. Het is voor een commandant, op welk niveau ook, moeilijk te bepalen in hoeverre en hoe lang een laatste opdracht dient te worden gehandhaafd, wanneer alle verbindingen zijn uitgevallen. Op welk tijdstip komt het moment dat hij op eigen initiatief en onder eigen verantwoordelijkheid mag (moet?) afwijken van de laatst gegeven opdracht?

c. Uiteindelijk heeft C A-cie voldaan aan de opdracht die nog diezelfde middag door de bc persoonlijk aan hem werd gegeven, door zich, zij het onder gewijzigde omstandigheden, te begeven naar de zuidelijke brug en daar opstellingen in te nemen.

d. Gebleken is dat bij het schrijven van een militair-historisch gegeven eerst een uitgebreide research noodzakelijk is, alvorens men het verhaal aan het papier kan toevertrouwen.

W. VAN DER VEER, kap inf b.d.,
voormalig C A-cie

Voor de goede orde zij vermeld dat de inhoud en strekking van in de Militaire Spectator gepubliceerde artikelen geheel voor rekening zijn van de auteur; dus ook in dit geval. Luitenant Tack is gevraagd zijn mening op het hiervoor gepubliceerde te willen bekendstellen. Hij antwoordde als volgt.

In de inleiding door de redactie volgt na het citaat uit mijn artikel de zin: „Uit deze passage zou kunnen worden geconcludeerd (. . .)”. Het is juist in dit geval de woorden „zou kunnen” te gebruiken. Er is geconcludeerd dat ik

kapitein Van der Veer heb beschuldigd van het niet uitvoeren van een opdracht. Een andere lezer van mijn scriptie zou misschien iets anders hebben geconcludeerd.

In mijn scriptie heb ik feiten vermeld; die heb ik niet verzonnen, maar ze staan grotendeels vermeld in het boek „Het Nederlandse Detachement Verenigde Naties in Korea, 1950-1955” van de hand van Ikol M. D. Schaafsma. Een conclusie heb ik niet getrokken, een beschuldiging niet geuit. Hoe valt anders de zin te verklaren: „Langer stand houden zou

echter alleen maar tot gevolg hebben gehad dat ook de A-cie in de rug zou zijn aangevallen”, waarin een rechtvaardiging voor de beslissing kan worden gelezen?

Na nu nogmaals de boeken te hebben bestudeerd, alsmede de versie van kap Van der Veer, volgt hier een opsomming van de vragen die kunnen worden gesteld en van de feiten zoals vermeld in het boek van Ikol Schaafsma (blz. 97 e.v.); de feiten geven de antwoorden op de vragen.

Vraag 1. Wat was de laatste opdracht die kap Van der Veer van de S-3 ontving?

Vraag 2. Heeft hij die opdracht uitgevoerd?

Vraag 3. Heeft kapitein Van der Veer na 21.10 uur contact gehad met kap De Vries (C Ostcie, wnd bc)?

Vraag 4. Wat was de wens van kap De Vries t.a.v. de opstelling van de A-cie na 21.10 uur?

Feit 1. Citaat uit de reactie van kap Van der Veer: „In een laatste gesprek vroeg ik (CC A-cie) hem (S-3) wat de opdracht voor de A-cie was, waarop zijn antwoord luidde: „blijf voorlopig in stelling”. Schaafsma, blz. 98: „Op een vraag van de A-cie naar orders antwoordt hij (S-3): „stand houden”.

Feit 2. De verbinding met de staf werd verbroken, zowel de lijn- als de radioverbinding.

Feit 3. Er is een ordonnans gestuurd naar de staf, die echter onverrichterzake terugkeerde.

Feit 4. De A-cie is om ca. 21.45 uur uit de stelling vertrokken op initiatief van de CC.

Feit 5. Kap De Vries en kap Van der Veer hebben contact gehad en kap De Vries heeft de A-cie opgedragen ter plaatse te blijven. De A-cie blijkt echter al de terugtocht te hebben aanvaard, waardoor de rug en terugtochtsweg van de B-cie en de Ostcie ongedekt werden. Kap De Vries ziet geen heil in het

laten terugkeren naar de oude stellingen. (Schaafsma, blz. 99).

Als ik de bovenstaande feiten lees, vraag ik mij af op grond van welk argument enkele passages uit mijn scriptie als door weinig research onderbouwde beschuldigingen worden bestempeld?

Op de vraag of kap Van der Veer aan de laatste opdracht van de S-3

heeft voldaan luidt het antwoord: *neen!*

Of zijn beslissing al dan niet juist is geweest laat ik in het midden. Mijn constatering, dat kap Van der Veer, ondanks een opdracht van de S-3, zijn eenheid terugtrok en dat daardoor de B-cie en de Ostcie gevaar liepen, berust op feiten. J. P. TACK, elnt art

Naschrift van de redactie

In het algemeen mengt de redactie zich niet in discussies en laat het oordelen gaarne over aan de lezers. In het onderhavige geval, waarbij het ook erom gaat lering uit de geschiedenis te trekken, èn met het oog op de publikatie van de lezingencyclus van het OCI, waarmee in het vorige nummer een begin is gemaakt — de voordracht van kol b.d. L. C. Schreuders in dit nummer gaat o.a. over zijn ervaringen in Korea! — en die met name is gericht op het lagere niveau, lijkt het zinvol de volgende kanttekeningen te maken.

— De vraag kan worden gesteld of het zich beroepen op voornamelijk één bron, nl. het boek van kol M. D. Schaafsma, kan worden gerekend tot „wetenschappelijk” onderzoek, te meer daar de persoon waarover het hier gaat gelukkig nog in leven is en uit zijn mond zijn visie had kunnen worden vernomen. Die visie is hier overigens duidelijk en genuanceerd naar voren gebracht.

— Onder gevechtsumstandigheden dienen door commandanten zelfstandig beslissingen te worden genomen die corresponderen met de strekking van de (totale) opdracht. Overmacht is echter een niet te onderschatten factor. Maar al te vaak zal de commandant worden gedwongen eigen initiatief te ontplooiën. Des te meer klemt hier de noodzaak *een ieder* op de

hoogte te stellen van een genomen besluit en erg veel waarde toe te kennen aan het *gevechtsplan* van de commandant; dát is immers de basis voor het te voeren gevecht. De vraag rijst of de bc, lkol Den Ouden, nog de tijd heeft gehad zijn staf en ondercommandant te informeren omtrent zijn plan o.m. de A-cie 's avonds terug te trekken.

— Wel degelijk is door C A-cie uitvoerig overwogen en afgemeten wanneer van de laatste opdracht (stand houden) zou mogen en moeten worden afgeweken, nadat alle verbindingen waren verbroken en verdere opdrachten niet meer binnenkwamen. Een dergelijk handelen getuigt van initiatief dat van elke commandant dient uit te gaan. In dit geval heeft C A-cie de opdracht niet „genegeerd”, hetgeen dienstweigering zou kunnen inhouden.

— „Het is moeilijk”, aldus kap Van der Veer in een aanvullende mededeling, „uit te maken of de B- en Ostcie in gevaar werden gebracht door het terugtrekken uit de stelling van de A-cie, omdat zij daardoor niet meer in de rug zouden zijn gedekt. Voor zover ik het vanuit mijn eigen positie destijds kon beoordelen aan de geluiden, was de vijand in ieder geval doorgedrongen tot de cp, en bevond zich dus in feite reeds in de rug van zowel de A-, de B- als de Ostcie. Vanuit die positie kon de vijand dan ook alle drie de compagnieën

in de rug bestoken, zij het — gelukkigerwijs gehinderd door de duisternis — niet gericht. Met dit vuur in de rug kreeg o.a. de A-cie te maken. Bovendien werd mij kort geleden door een voormalig onderofficier van de A-cie een feit ter kennis gebracht dat door „tijdslijtage” aan mijn herinnering was ontschoten. Tijdens de nachtelijke gevechten had deze onderofficier bij het afgesproken aansluitingspunt tussen de A- en de B-cie contact gezocht met de aansluitende linkervleugel van de B-cie. Die stelling bleek te zijn verlaten met achterlating van een lichte mitrailleur. Daaruit bleek dat de B-cie — of althans de linkervleugel daarvan — de stelling reeds had verlaten, zonder de aanleunende A-cie daarover te berichten. In feite hing op dat moment de stelling van de A-cie reeds in de lucht, hoewel dit op dat moment nog niet ten volle tot mij doordrong.”

— Men kan zich afvragen waarom commandant A-cie nimmer „op het matje” is geroepen voor een zeer ernstige tekortkoming op het gevechtveld, althans afgaande op het artikel. Hem is zelfs nooit gevraagd hierover te rapporteren, schriftelijk noch mondeling. De „nacht van Hoengsong” was dermate chaotisch en onoverzichtelijk dat elke commandant aan de hand van de hem bekende situatie een bewuste beslissing in het kader van de totale opdracht diende te nemen. Het was de nacht van improvisatie, zoals bij elke gecompliceerde gevechtshandeling in elke oorlog op elk slagveld maar al te vaak kan voorkomen, vooral bij duisternis en slecht zicht. In dat kader beschouwd kan niet meer worden gesproken over het „negeren” van een opdracht.

— Het terugtrekken van de A-cie uit de stelling bij de Twinnan Moelrivier heeft geen enkele invloed

gehad op het verdere verloop van de strijd rond de cp. Dat had commandant A-cie reeds ingecalculeerd bij zijn overweging zijn compagnie te verplaatsen naar de zuidelijke brug.

— De wezenlijke oorzaak van het gehele nachtelijke drama van Hoengsong moet worden gezocht in het feit dat een Chinese eenheid erin was geslaagd de controleposten te misleiden — zoals later is gebleken — door zich voor te doen als een terugtrekkende Zuidkoreaanse eenheid.

— Door het wegvallen van de verbindingen was commandant A-cie niet op de hoogte dat kap De Vries het bevel over het NDVN op zich had genomen. Dat werd hem pas later duidelijk, nl. op het vliegveld van Wonjoe, toen majoor Eekhout het commando van kap De Vries overnam.

De redactie van de Militaire Spectator dankt kap b.d. Van der Veer en Int Tack voor hun bijdragen. Uit de geschiedenis valt erg veel te leren. Hier ging het vooral om de vraag hoe lang een laatste opdracht geldt, als daarna alle verbindingen voorgoed uitvallen, alle verwoede pogingen die te herstellen ten spijt. Dan komt het moment dat een commandant zelf initiatieven moet ontplooiën en moet handelen naar bevinding, zonder dat hij mag worden beticht van het niet naleven of zelfs „negeren” van de laatste opdracht. Hierbij zijn het gevechtsplan van de hogere commandant en het voortdurend toepassen van het OTVEM van doorslaggevende betekenis.

Censuur in de Sovjet-Unie

Zoals altijd wanneer gerichte en gestructureerde informatie over het Warschau-Pact in het algemeen, en de Sovjet-Unie in het bijzonder, wordt gegeven, heb ik ook het artikel van kap Visser (*MS 155*(1986) (9)407) geboeid gelezen.

De door de auteur in zijn pretentieuze inleiding geponeerde stelling omtrent de projectie van de „westerse” denkwijze op de Sovjetrussische wijze van handelen wordt mijnerzijds volledig onderschreven. Bij het lezen van de rest van het artikel kwamen de formuleringen mij echter bekend voor, en na enige naspeuringen werd dat ook bevestigd. Bovengenoemd artikel blijkt voor een groot gedeelte een letterlijke, en niet altijd even geslaagde, vertaling uit het Duits te zijn van een bijdrage van B. Chasanov aan het Russische emigrantentijdschrift in de BRD „Kontinent”. In 1985 is dit artikel nogmaals, in verkorte versie, gepubliceerd in „Information für die Truppe, 9/85”. Deze bronvermelding was helaas bij het artikel van kap Visser niet aanwezig! Op basis van zijn artikel zou op een aantal punten een onjuist — incompleet beeld kunnen ontstaan; onderstaand geef ik aan welke punten dit betreft. Gezien de structuur van voornoemd artikel zijn de punten in drie categorieën te delen, nl. betreffende:

1. het artikel van kap Visser;
2. het artikel van B. Chasanov;
3. de Duits-Nederlandse vertaling, resp. korte aanvullingen daarop.

1. Artikel kap Visser

Blz. 407. In r. 4 verwijst schr. voor

wat betreft de visie van oost op west o.a. naar het boek „Sovjet software” van H. Bax. Voor een duidelijke beeldvorming is het voor de lezers, die de Russisch taal niet machtig zijn en/of minder zijn ingevoerd in deze materie, nuttig te weten dat het werk „Sovjet software” voor wat betreft zijn bronnen grotendeels is gebaseerd op Sovjetrussische bladen die zich op een niveau bewegen dat is te vergelijken met Nederlandse bladen als „Panorama” en „Nieuwe Revu”. Als zodanig is dit werk van discutabel niveau en vormt in kringen van Ruslandkundigen geen solide basis voor verwijzing. In r. 21 („om deze reden”) legt schr. een verbinding naar „afspiegeling van de maatschappij”. Dit verband is mij niet duidelijk.

Blz. 408. In r. 16-20 stelt schr. dat publikatiemogelijkheid onverbreekelijk is verbonden aan lidmaatschap van de schrijversbond. Maar publiceren zonder lid te zijn is moeilijk maar niet onmogelijk. Sterker nog, er zijn categorieën mensen aan te wijzen die buiten de schrijversbond om een publikatieplicht kennen. In r. 24-28 wordt over volledige acceptatie gesproken. Uit diverse emigranten- en samizdatwerken blijkt echter het tegendeel. Er is een voortdurend geluid van protest, bv. de gehele ontwikkeling rond de literaire almanak „Metropol,” uitg. 1982.

Blz. 409. In kolom 1, r. 9-14 heeft schr. het over het royeringsprobleem. Ook in de kringen van de schrijversbond bestaat echter een bloeiende oppositie; zie bv.: V. Vojnovitsj — *Iwankiade*. In kol. 1, r. 24-50 en kol. 2, r. 1-44 citeert schr. wijlen secretaris-generaal Brezjnef met passages uit 1976 of eerder. Men dient te bedenken dat dit minimaal 10 jaar oude citaten zijn. Veel recentere citaten, van bv. het 27e Partijcongres (feb. '86) zouden mogelijk zijn geweest. In de teksten van dit congres zijn natuurlijk passages te vinden van een vergelijkbaar karakter, maar (wat veel interessanter is) ook van een heel ander, van veel meer realiteitszin getuigend karakter; zo bv. M. S. Gorbatsjov tijdens zijn zes uur durende

toespraak bij de opening van het congres:

De huidige wereld is veel te klein geworden voor oorlogen en voor een gewelddadige politiek. Dat betekent natuurlijk erkenning voor het feit dat er in de hedendaagse situatie geen alternatieven zijn voor samenwerking en gezamenlijk optreden van alle regeringen. (Stenogr. versl. 27e Partijcongres CPSU. Polituitgeverij, Moskou, 1986.)

Blz. 412. In kol. 2 ontkent de auteur de rol van commerciële overwegingen. Maar zowel voor auteurs als uitgevers is succes belangrijk, ook in verband met hun materiële welstand. Men denke aan de „datsja's” in Peredelkino die alleen zijn weggelegd voor literaire topmensen als Jevgenji Jevtoesjenko (H. Smith — *The Russians*. New York, 1983). In kol. 2, r. 40-45, dient bij de overwegingen omtrent de dikte van de kranten en tijdschriften mede in overweging te worden genomen dat reclame en (particuliere) advertenties een ondergeschikte of te verwaarlozen rol spelen. Ook in de Sovjet-Unie zijn lezenswaardige (delen van) kranten en tijdschriften te vinden, waarbij ik denk aan een niveaukrant als de „Literatoernaja Gazeta” of een populair-wetenschappelijk familietijdschrift als „Spoetnik” (beide ook in de Nederlandse boekhandel te verkrijgen).

Blz. 413. Sinds 1985 worden er al officiële acties gevoerd in de Sovjet-Unie voor „openheid” (*glasnost*), vernieuwing en initiatief. Men denke daarbij aan enkele van de leuzen van het 27e Partijcongres: *Doematj po-novomoe, rabotatj po-novomoe*, hetgeen zoveel betekent als „vernieuwd denken, vernieuwd werken”. Deze acties gaan gepaard met forse, openlijke (zelf)kritiek, oproepen tot initiatief en stimulering van de invoering van nieuwe techniek, om uit de verstarring van de Brezjneperiode te komen. Zie hiervoor o.a. weer de teksten van het Partijcongres, de berichtgeving rond Tsjernobyl en de recente scheepsramp op de Zwarte Zee. Hierdoor worden stellingen van de auteur omtrent vrijheid van meningsuiting (kol. 1, r. 33-35), en beperking van vernieu-

wingen (kol. 2, r. 32-40) op zijn minst afgezwakt. Ook automatisering, invoering van personal computers, en een bredere verspreiding van o.a. videoapparatuur gaan mee in deze acties, hetgeen op het praktische vlak blijkt uit de opbouw van een net van staats-, computer-, en videowinkels. Dat deze stromingen gepaard gaan met ideologische problemen en nieuwe (beperkende) wetgeving moge duidelijk zijn (zie hiervoor diverse Radio Liberty Research Bulletins, München, 1985/1986).

2. Artikel van B. Chasanov

Met uitzondering van in punt 1 genoemde passages en enkele in punt 3 te noemen kleine toevoegingen betreft het hier een letterlijke vertaling van het artikel van B. Chasanov. Bij dit artikel dient het volgende te worden bedacht.

a. B. Chasanov is in 1982 gedwongen geëmigreerd uit de Sovjet-Unie vanwege illegale publicitaire activiteiten. Een lichte „kleuring” in zijn werk zou dus niet vreemd behoeven te zijn.

b. Het desbetreffende artikel is al 3 jaar oud en behandelt dus niet de recente ontwikkelingen in de Sovjet-Unie.

c. Het artikel is geschreven in een populair-wetenschappelijke stijl, en speciaal voor een Russisch emigrantentijdschrift. Dat verklaart ook de „wat anekdotische aard” van de voorbeelden en toelichtingen.

Door deze combinatie heeft de praktijk de theorie ver achter zich gelaten en zo valt te constateren dat in de Sovjetrussische pers en literatuur de lijst met gevoelige/verboden onderwerpen (blz. 410/411) op grote schaal door auteurs van de meest uiteenlopende achtergronden met voeten wordt getreden. En niet alleen met oogluikende toestemming; er wordt openlijk en officieel toe opgeroepen. (Zie voor een minder populaire benadering van het aspect censuur het weliswaar nog oudere maar technisch-theoretisch zeer breed onderbouwde artikel van J. Löwenhardt — Het Sovjetcolofon. *Int. Spect.* (1977)(1).)

3. Vertaal- en aanvullingspunten

In het gehele artikel van kap Visser dient voor het woord „partijdag” *partijcongres* te worden gelezen.

Blz. 407, kol. 2, r. 21. Volgens de originele tekst *waren* de dieren bestuurders.

Blz. 407, kol. 2, r. 32/33. „de wetenschappelijke uitgeverij” moet zijn: „de uitgeverij Wetenschap”.

Blz. 408, kol. 1, r. 9. Voor „misselijk makende compilatie” geeft de originele tekst: *karikatuur*.

Blz. 408, kol. 1, r. 26. Een betere vertaling van het Duitse woord „lächerlich” zou in deze context *belachelijk* zijn.

Blz. 408, kol. 1, r. 46. „en mag niet bestaan” is een toevoeging aan de originele tekst.

Blz. 408, kol. 2, r. 2. „of wat daarvoor doorgaat” is een toevoeging aan de originele tekst.

Blz. 409, kol. 1, r. 2. De schrijver Socholochof is mij onbekend. Aangenomen mag worden dat hier Sjolochof is bedoeld.

Blz. 409, kol. 1, r. 24. Met het begrip „Russische literatuur” wordt een literaire periode aangeduid die hier niet van toepassing is. Aangenomen mag worden dat hier „Sovjetrussische literatuur” is bedoeld.

Blz. 411, kol. 1, r. 45. „de huidige secretaris-generaal”; ik neem aan dat hier niet M. S. Gorbatsjov is bedoeld, maar secretaris-generaal in het algemeen.

Het belang dat door mij wordt gehecht aan de stelling van G. van Benthem van den Berg, afgezet tegen de toon van de inleiding en de verdere inhoud van het artikel, heeft mij ertoe gebracht zo diepgaand te reageren op de bijdrage van kap Visser. Het is zeker niet mijn bedoeling de Sovjet-Unie ergens van vrij te pleiten; ook niet van censuur. Wel is het de bedoeling dat bij een lezerspubliek — zijnde overwegend militairen, die zowel functioneel als emotioneel zo nauw zijn betrokken bij het begrip vijandbeeld — een zo juist mogelijk beeld ontstaat. Wanneer in een artikel, door niet voldoende rekening te houden met achtergronden en/of recente ontwikkelingen, de compleet-▷

Censuur in de Sovjet-Unie

Gaarne maak ik gebruik van de mij geboden gelegenheid te reageren op de reacties die ik n.a.v. mijn artikel mocht ontvangen. Ik stem daarbij in grote lijnen in met de aanvullingen zoals die door ritmeester Matsjer zijn gegeven. Ten aanzien van de actualiteit van de recente ontwikkelingen met betrekking tot de nieuwe openheid en de zelfkritiek heeft zich het heuglijke feit voorgedaan dat veel lezers zichzelf een eigen mening hebben kunnen vormen door het verschijnen van enkele vertalingen van weekedities van de „Pravda”. Helaas was die mogelijkheid van korte duur. Inmiddels zijn de verkoopcijfers, na de uitgave van de vijfde vertaalde Pravda, gedaald van 150.000 tot 30.000, waardoor deze activiteiten, zoals ik in het artikel had voorspeld, economisch niet langer rendabel bleken te zijn en werden stopgezet (*Alg. Dagblad*, 7-10-1986).

Ten aanzien van de sinds 1985 officieel gevoerde acties voor „openheid” (*glasnostj*), vernieuwing, initiatief en de stimulering van openlijke kritiek, moge ik het volgende opmerken. De gepubliceerde kritiek — de lezers van de vertaalde Pravda hebben dat zelf kunnen constateren — spitst zich (als vanouds) toe op fouten die door diverse functionarissen persoonlijk zijn gemaakt. Nimmer wordt kritiek-sec geleverd op het slecht functioneren van het door de staat geleide systeem, als gevolg

▷ heid en/of de objectiviteit in het gedrag komt, is dat in het kader van die „vijandbeeldvorming” minder wenselijk. J. W. MATSER, ritm cav

waarvan misstanden hebben kunnen ontstaan. Toevalligerwijs treft de kritiek met name de politieke tegenstanders van de heer Gorbatsjov, die op deze wijze systematisch zijn machtsbasis probeert te verbreden. Veel politieke tegenstanders hebben het veld reeds moeten ruimen nadat forse openlijke kritiek op hun functioneren als persoon was gelanceerd. In de Sovjet-Unie is dat een beproefde methode omdat onder een van staatswege gecontroleerde pers de tegenstanders de mogelijkheid kan worden onthouden zichzelf openlijk te verdedigen. Gedurende de eerste 18 maanden van het optreden van Gorbatsjov is 50% van de leden van het Politbureau, 60% van de leden van het Centrale Comité en 40% van de ministers vervangen door Gorbatsjov-gezinden (*US News & World Rep.* (1986)(20 okt.)20).

Als tweede punt zou ik willen reageren op de vele reacties die mij bereikten met als voorbeeld de nieuwe openheid m.b.t. de scheepsramp in de Zwarte Zee en de ramp bij Tsjernobyl. Veel méér voorbeelden van de nieuwe openheid, behalve het bespreekbaar maken van het drugs- en alcoholprobleem en de corruptie, waarop ik in het volgende punt wil terugkomen, zijn mij niet bekend. In alle gevallen betreft het wel degelijk „openheid van bovenaf”; met name de scheepsramp en het ongeval bij Tsjernobyl leenden zich uitstekend om internationaal als (controleerbaar) voorbeeld van de nieuwe openheid te dienen, afgezien van het feit dat beide voorvallen naar buiten toe niet konden worden gebatelliseerd zonder het gevaar van een ernstig internationaal gezichtsverlies in het kader van die nieuwe openheid. De kapitein van het passagiersschip moet direct na de aanvaring in het grensgebied van de Sovjet-Unie met zijn radio op vol vermogen internationaal noodseinen hebben verzonden in een uiterste poging, van wie dan ook, hulp te krijgen.

Ten aanzien van het ongeval in Tsjernobyl is naar mijn mening wel degelijk geprobeerd de problemen, zowel nationaal als internationaal, minder ernstig voor te stellen dan

door de situatie werd gerechtvaardigd. Niet alleen moest eerst in het westen een onverklaarbare verhoging van de radioactiviteit in de lucht worden geconstateerd vooraleer door de Sovjet-Unie werd toegegeven dat er een ongelukje was gebeurd; ook daarna is steeds van Sovjetrussische zijde beklemtoond dat het allemaal wel meeviel en dat men de situatie geheel in de hand had . . . Ter illustratie waarvan ter plaatse onschuldig spelende kinderen, zoals die op de televisie werden getoond, als bewijs mochten dienen. Inmiddels waren 60.000 mensen uit het rampgebied geëvacueerd. De Russische schrijfster Julia Voznesenskaja, werkzaam bij Radio Liberty in München, waar zij Russische programma's maakt en aldaar in de unieke positie heeft verkeerd alle publikaties over Tsjernobyl uit de Sovjet-Unie te kunnen verzamelen, zegt over de originele bewijzen te beschikken dat, alhoewel de Sovjetrussische pers bij hoog en bij laag beweerde dat er niets aan de hand was met het drinkwater in de omgeving van de grootste stad in de buurt, Kiev, er ten minste 80 waterputten waren geslagen om ver beneden het grondwaterniveau onbesmet water te kunnen oppompen (*Telegraaf* (1986)(6 sep)29). Op deze wijze kon de pers inderdaad berichten dat er niets met het drinkwater aan de hand was, maar als dat het in praktijk brengen van de nieuwe openheid is, dan behoud ik daarover voorlopig tenminste mijn reserves.

Ten derde zou ik willen ingaan op de leuzen „vernieuwd denken, vernieuwd werken” zoals die zijn gepropageerd op het 27e Partijcongres. Al jaren is er een ernstige stagnatie in de ontwikkeling van de Sovjetrussische economie, al moet uit de desbetreffende persberichten het tegendeel blijken. In bijna iedere beschouwing of studie betreffende de Sovjetrussische ontwikkelingen stoot men op het fenomeen van de onbetrouwbaarheid van Sovjetrussische cijfers. *De pripiska (vervalsing) is de reden waarom geen enkele economische statistiek letterlijk kan worden genomen en waarom in sommige industrieën tot*

30% van de produktie toe alleen op papier bestaat. (De illusie van de „nieuwe openheid”. *Wall Street J.* (1986)(24 sep)6). De Sovjetrussische pers (zoals Pravda-lezers kunnen bevestigen) beklemtoont uitsluitend positieve produktieresultaten zoals die zijn bereikt door de enkele werknemer of een specifieke onderneming, zonder op totaalcijfers van de economie in te gaan. Het is met name de voorbeeldfunctie die deze op zichzelf staande produktieresultaten hebben, waarmee men hoopt „spontane vernieuwingen”, zoals die zich in westerse samenlevingen voordoen, te kunnen bewerkstelligen. Met name het nog strakker volgen van de van staatswege verstrekte richtlijnen wordt daartoe als leidraad aanbevolen.

Het is niet de eerste keer in de geschiedenis dat een „grotere openheid”, dat „economische vernieuwingen” enz., van regeringszijde werden gepropageerd. Het volgende citaat is uit een encyclopedie:

N.E.P. Nieuwe Economische Politiek; tijdelijke verzachting van de centrale leiding t.b.v. de economie van de Sovjet-Unie (1921-1927), door het toestaan van particuliere ondernemingen in een aantal sectoren. Deze fase was nodig om de produktie te stimuleren na de oorlogseconomie en voor het eerste vijfjarenplan; leidde tot gedeeltelijk herstel van de vrije economie door het instellen van vrije handel in graan en het toelaten van particuliere ondernemingen in het klein-bedrijf.

Alhoewel ik mij realiseer dat die periode niet relevant zou kunnen zijn voor de hedendaagse verhoudingen, is het opvallend te moeten constateren dat ook na het aantreden van Brezjnejev een dergelijke liberalisatie waarneembaar was, om af te rekenen met de verstarring die onder zijn voorganger had plaatsgevonden. De nieuwe vrijheden lijken juist dan te ontstaan als het met de economie erg slecht gaat, en dat gaat het! (Zie M. Ellman — De economie van de Sovjet-Unie. *Econ.-Stat. Ber.* (1986)(19 feb).)

In 1979 bereikte de economische netto-groei een historisch laagterecord van 2,2%. Sindsdien is de ont-

wikkeling van de Sovjetrussische economie nog verder achteruitgegaan en ze blijft, met een toekomstverwachting van een ontwikkeling tussen —1 en 2% eerder achter bij de verwachte westerse ontwikkelingen dan dat zij die inhaalt.

In een land dat al jaren niet in staat is zijn eigen bevolking te voeden, doen endemische tekorten aan de meeste consumptiegoederen lange rijen mensen voor winkels ontstaan. Geldgebrek speelt hierbij geen rol, anders stond men niet in de rij. De huishoudelijke artikelen die men nodig heeft zijn eenvoudig niet voorradig en deze situatie vormt de bestaansgrond van een uitgebreide zwarte markt. Wat normaal is uitverkocht, is voor een hogere prijs of voor bepaalde gunsten op de zwarte markt wél verkrijgbaar. De gevestigde elite is bij uitstek in staat op die markt zaken te doen. Door haar metterdaad te bestrijden snijdt men ook in eigen vlees en daarom vindt de bestrijding alleen officieel en mondeling plaats. Door betaling in buitenlandse (harde) valuta, gaan ook vele deuren open die anders gesloten blijven. Er zijn zelfs speciale dollarwinkels. Op een bestelde Lada, betaald in dollars, hoeft men 7 jaar minder lang te wachten dan op een in roebels betaalde. Is het verwonderlijk dat de gevestigde machtselite, volgens onze maatstaven, door en door corrupt is? De Sovjetrussische maatstaven voor corruptie zijn wat selectiever; zij treft met name niet-Gorbatsjov-gezinden.

Als corruptie metterdaad gaat worden bestreden moet men tenslotte ergens beginnen. Het is dit verschijnsel dat wij waarnemen.

Ook het inzakken van de olieprijs was een forse tegenvaller voor de Sovjetrussische economie die voor ten minste 60% voor haar deviezeninkomsten afhankelijk is van ruwe-olie-export.

Voor het verbeteren van de huidige economische situatie is men aangevoerd op het verhogen van de produktiviteit van bestaande bedrijven.

Gorbachev says domestic economic reform is his top priority, and there is good reason to believe it. Aldus Joseph Nye van het Harvard Center

for Science and International Affairs.

Het is niet mogelijk, méér mensen in het produktieproces in te zetten. In het Europese deel van de Sovjet-Unie, waarbinnen de meeste industrie is gevestigd, doen zich de gevolgen voelen van de al jaren dalende geboortecijfers. Voorts is gedurende de laatste vijf jaren een dalende levensverwachting onder de mannelijke beroepsbevolking te constateren. Dat verschijnsel doet zich ook voor in de NSWP-landen; Polen, Hongarije en Roemenië. (Cijfers afkomstig van de Hongaarse minister van volksgezondheid Oery, geciteerd in het artikel „Ongezond leven in Oostblok”. *Carrière* (1986)(8 nov.)33.)

Van de kinderen die in de Sovjet-Unie worden geboren blijkt liefst 16% een geestelijke of lichamelijke afwijking te hebben als gevolg van het hoge alcoholgebruik onder de bevolking (*Wall Street J.* (1986)(24 sep).)

Produktieverhoging van bedrijven is dus niet te realiseren door het inzetten van meer mankracht. De regering dient daartoe andere wegen in te slaan. Met name wij in Nederland weten hoe moeilijk het is economische onrendabelheid in grote ondernemingen van staatswege te bestrijden als deze ondernemingen (zoals bij ons in het kader van de werkgelegenheid) niet failliet mogen gaan of, zoals staatsondernemingen in de Sovjet-Unie, niet failliet kunnen gaan.

Structureel valt er in de Sovjet-Unie dus nog wel het een en ander te verbeteren. Voordat men echter daaraan kan beginnen dient een aantal zaken eerst openlijk erkend en bespreekbaar te worden gemaakt. Een voorbeeld daarvan is het erkennen van een drugsprobleem in Moskou.

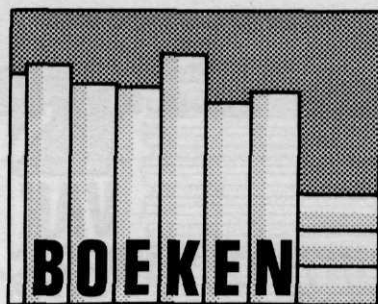
Het probleem is niet van vandaag of gisteren maar werd gewoon van hogerhand verzwegen. Reeds in 1967 begon het hoofd van het misdaadsociologielaboratorium in Georgië gegevens te verzamelen en stelde een vragenlijst op voor iedereen die in verband met drugs was gearresteerd. Wat hem het meest verontrust is dat

90% van hen die voor het eerst drugs gebruikten niets wist van de schadelijke gevolgen. (...) In Moskou staan 3600 verslaafden geregistreerd, doch dit is niet op vrijwillige basis gebeurd, maar alleen als gevolg van arrestaties. Er moeten er dus veel meer zijn. (Guardian (1986)(24 sep)23).

Het is in dit licht dat men de nieuwe openheid, het vernieuwd werken, moet zien, maar die openheid sluit in het geheel niet aan bij het idee van openheid waarvan wij, in het westen, nu de eerste signalen hopen te zien, integendeel. In het AD van oktober jl. werd melding gemaakt van een recent artikel in de Pravda, meldende dat „van kunstenaars mag worden verwacht dat zij zich te weer stellen tegen onduidelijke ideologische sentimenten”. Men kan met dit soort uitspraken weer alle kanten op: de optimistische lezer in het westen kan hieruit afleiden dat zakelijke openlijke kritiek wordt toegestaan, ja dat hiertoe zelfs wordt opgeroepen! Aan de andere kant, zoals volgens het artikel in Sovjetrussische culturele kringen gebeurt, ziet men dit soort mededelingen als een stap terug, waarin alleen „officieel ingegeven problemen” mogen worden behandeld en verder niets.

In alle gevallen blijkt het dat Gorbatsjov alles eraan is gelegen zich, met zijn Sovjet-Unie, op positieve wijze te profileren. Iedere indruk van vrijheid in de Sovjet-Unie komt de ontspanning ten goede; de ontspanning kan leiden tot een uitbreiding van handelsovereenkomsten; die zijn goed voor de Sovjetrussische economie en dat heeft eerste prioriteit. Om dat te bereiken is slechts het vestigen van een indruk bij het westerse publiek voldoende, en als die indruk al blijkt te kunnen ontstaan als nevenprodukt van de centraal geregleerde aanpak van „de nieuwe openheid” dan vangt men twee vliegen in een klap.

Ik realiseer mij terdege dat ik met mijn zienswijze op de recente ontwikkelingen in de Sovjet-Unie op een totaal verkeerd spoor zou kunnen zitten. Ik hoop dat van ganser harte voor de mensen in dat land. In

En de zon werd rood

De ondergang van Nederlands-Indië en de hel van de Birma-spoorweg 1941-1945, door J. Hulsbus, 284 blz., geïll. Uitg.: Hollandia, Baarn, 1986. Prijs: f 29,50. ISBN: 90.6045.480.4

Als dienstplichtig matroos in Nederlands-Indië raakte Joop Hulsbus betrokken bij de Tweede Wereldoorlog die in Azië in 1941 ontbrandde. De oorlogsjaren vormden een keerpunt in zijn leven. In de eerste vijftig bladzijden verhaalt hij in korte, afwisselende fragmenten van zijn paradijselijke jeugd in de gordel van smaragd en de politieke en militaire ontwikkelingen op mondiaal niveau die de oorlog steeds dichterbij brachten. Vanaf 7 december 1941 werd zijn persoonlijk leven bepaald door de gebeurtenissen op het Aziatische oorlogstoneel. Na de verloren strijd om Nederlands-Indië, waaraan hij deelnam als „spotter” bij de vlootbasis Soerabaja, werd hij door de Japanse bezetter als krijgsgevangene geïnterneerd. In december 1942 werd hij op transport gesteld. Hoewel de oude vrachtkuiper, volgestouwd met krijgsgevangenen, door geallieerde bommenwerpers tot zinken werd gebracht, arriveerde hij in januari 1943 ongedeerd in Birma. Daar legde hij, te zamen met honderduizenden lotgenoten

▷ de publikaties echter die mij onder ogen zijn gekomen, heb ik nog geen echte bevestigingen gevonden van een werkelijk gewijzigde situatie, anders dan dat men nu de symptoombestrijding ter hand heeft genomen. J. C. VISSER, kap grens

en Aziatische dwangarbeiders, de militair-strategisch zo belangrijke spoorlijn aan tussen Moulmein en Bangkok. Door kongsi's te vormen, kleine groepjes waarvan de leden elkaar materieel en moreel steunden, probeerden de krijgsgevangenen het hoofd te bieden aan het onvoorspelbare en brute Japanse optreden, aan honger, vervuiling, ziekte en apathie. Hulsbus wisselt zijn schetsen van het krijgsgevangenebestaan steeds af met korte impressies van militaire gebeurtenissen elders in Azië, zodat de lezer een indruk krijgt van het historisch kader waarin het werk aan de Birma-spoorlijn plaatsvond. Uiteindelijk volgde dan in augustus 1945 de bevrijding van de door de Japanners op hun terugtocht meegesleepte krijgsgevangenen door commando's van Force 136 in samenwerking met het Thaise ondergrondse verzet. In de epiloog beschrijft Hulsbus de confrontatie met de brokstukken van de spoorlijn en zijn verleden, tijdens een reis naar Birma en Thailand veertig jaar later.

De persoonlijke oorlogsherinneringen die Hulsbus heeft opgetekend, vormen een aangrijpend relaas over zijn traumatische ervaringen. De korte schetsen van de algemene politieke en militaire situatie in Azië doen echter afbreuk aan zijn verhaal. Deze passages bevatten veel historische onjuistheden (zo laat de auteur de Japanners met zes divisies in plaats van twee divisies en twee regimenten op Java landen), missen soms iedere relevantie en zijn geschreven in de stijl van het te vlotte jongensboek („Machtige scheepschroeven ranselden in het maanlicht van deze nacht de golven”). Wie zich echter vooral interesseert

voor de persoonlijke herinneringen van de overlevenden aan deze belangrijke jaren uit ons recent verleden wordt door Hulsbus niet teleurgesteld.

drs. P. M. H. GROEN (SMG/LAS)

Rome's enemies (3): Parthians and Sassanid Persians

door P. Wilcox, 48 blz., geïll.

Austrian army of the Napoleonic Wars (I): infantry

door P. Haythornthwaite, 48 blz., geïll.

American Civil War armies (2): Union, artillery, cavalry and infantry

door P. Katcher, 48 blz., geïll.

Russia's war in Afghanistan

door D. Isby, 48 blz., geïll.

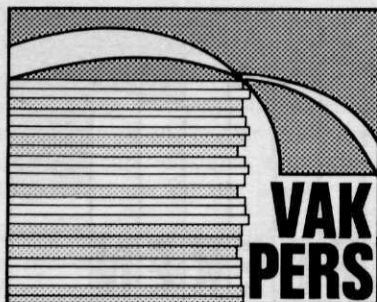
American Civil War armies (3), staff, specialist and maritime services

door P. Katcher, 48 blz., geïll.

Uitg.: Osprey, Londen, 1986. Prijs per stuk: \$ 3,95.

ISBN: 0.85045.688.6/689.4/690.8/691.6/722.X

De vermelde titels zijn de jongste uitgaven van de „Men-at-arms“-serie van uitgever Osprey, en zijn genummerd 175 t/m 179 (nr 179 is verschenen in september 1986).

Over de vlet

De AirLand Battle-doctrine van het Amerikaanse leger geeft o.a. aan dat dit leger op het operationele niveau in staat moet zijn een tegenaanval te lanceren voorbij de voorste lijn eigen troepen (vlet). Gezien die doelstelling onderzoekt de schrijver de vraag of het Amerikaanse leger zich op zo'n operatie moet voorbereiden en of e.e.a. in Europa logistiek kan worden gesteund. Daarbij wordt uitgegaan van een eenheid van divisiesterkte die gedurende 7 dagen over een diepte van ca. 150 km voorbij die lijn moet kunnen optreden. De mogelijkheid van een afdoende logistieke ondersteuning wordt onderzocht voor de deelaspecten bevoorrading, onderhoud en herstel, en geneeskundige verzorging. Zoals te verwachten is blijkt dat met name het verbruik van KI-III- en -V-goederen niet is te compenseren. De voornaamste redenen zijn dat de grond-aan- en afvoerlijnen niet zijn zeker te stellen en dat onvoldoende aanvullende (lucht)-transportsteun kan worden gege-

ven. Bovendien is het hoogst onzeker dat in het operatiegebied kan worden beschikt over veilige landingsmogelijkheden of „drop-zones“, als gebruik wordt gemaakt van luchttransport. Om dezelfde redenen kan de evacuatie van gewonden en de afvoer van te herstellen materieel niet plaatsvinden.

De auteur concludeert dan ook dat een operatie zoals bovengenoemd voor een divisie onuitvoerbaar is. Het wordt overigens wel mogelijk geacht aanvallen over de vlet uit te voeren met bepaalde eenheden van regiments- of brigadesterte tegen het tweede echelon van de vijandelijke legers gedurende korte tijd (24 uur) en over geringe diepte (max. 50 km).

W. A. Brinkley — Across the FLOT
Mil. Rev. 66(1986)(9)30.

A. M. ROSENGARTEN, maj art

Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

▷ In voorgaande afleveringen van de *Militaire Spectator* is reeds uitvoerig ingegaan op de inhoud van bepaalde delen van deze serie. Degenen die toen de moeite hebben genomen de recensie te lezen hebben voldoende aan de titel om te weten wat de inhoud van de bovengenoemde nummers is. Voor degenen die voor het eerst kennis nemen van deze serie van Osprey moge het advies gelden vorige recensies te lezen

of, wat wellicht nog interessanter is, bij een boekhandel een exemplaar in te zien en wellicht te kopen; het is beslist de moeite waard.

P. L. HOEVERS, bgen inf b.d.

